Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕЙ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕЙ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 28 июль, 1977 шу. ● № 90 (5757). ● Мах 2 кеп.

Л. И. Брежнев Я. Кадарца доттагIлен тIехь вIашагIкхетар

26 июле Крыме КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев вIашагIкхийтар КПСС ЦК вехарца Советски Союзе салаIа венача Венгерски социалистически болхлой парте ЦК Хьалхарча секретараца Я. Кадарца.

Новкъосташа Л. И. Брежневен Я. Кадарен вIаши хоамаш дир СССР-н Венгрен коммунизми социализми хьалъяра актуальни дешаш мишта къестаду. Белггала аьлча, Л. И. Брежнева дийцар СССР кердача Конституце проект деррига халкъо ювцилга мишта лел. Я. Кадара аьлар, халкъа Венгре къахьегамхошта из проект гу дегIаенача социализмана карагIдаьннараш хьахьоккхаш дола исторически документ из хилара тарра.

Новкъосташа Л. И. Брежневен Я. Кадарен хьахайтар массе а оагIорахьяра советско-венгерски бувзамаш дегIаахара, уж бокъонца демократически хьисап долаш хилара шоаш раьза болга. Из оалаш терко тIаяхийтар шинна а мехка экономика лоархIамерча доакъошка специализации кооперировании дIахо кIоаргьяра, СЭВ гома чу социалистически экономически интеграце процесс йоаржаеча дакъа лацарца цхьана, шерра торонаш хилара.

ВIаши дийцар дунен халкъашта юкъерча хьалах шоашта хетар. Новкъостзша Л. И. Брежневен Я. Кадарен йоакхонца тIанйцар Африка цхьайолча районашка вIаши тIом беш довнаш хьаф. Советски Союзи Венгерски Халкъа Республикен чIоагIа тешам бенна духьала ба паччахьалкхенашта юкъера къовсамаш низаца къестадара. Цу тайпарча къовсамаша цу довнашта юкъе заача халкъий хьашташта зе даьца эш, иштта зе ду берригача къамий кортамукъален болама, дунен тIарча машара хьашташта. ВIаши къовсаеннача паччахьалкхенаша герзаица ду дов сацийтаран шоай доазонашка машар юхаметтаоттабаран де мел дезар дергхиларах тешаш болга хьакхейкадир.

Къамаьл деш белгалдир, социалистически содружества мехкаша тIехьарча хана машаря дунен халкъашта юкъера кхерамзлен чIоагIьяра дуккхаза тIахьийха а цу де лерхIачарга кхачара тIаерзаяь цхьайола хьаьда предложенеш йоалаяь а хилар. Цунца цхьана соцмехкий оагIорахьа дика тIаэцаргьа кхыча мехкий предложенеш а, нагахьа санна дунен халкъашта юкъера кхоххам дIахо кIаьдбара, хьаэтта проблемаш конструктивно къоастаяран паччахьалкхенашта юкъера гIулакхаш машаре леладар дегIадоаладаран уж тIаерзаяь хуле.

Коммунистически болхлойн болам дегIабара дешаш дийца а дийца, новкъосташа Л. И. Брежневен Я. Кадарен белгалдир, Европа коммунистий Берлински конференце яь выводаш вахаре боккхача лоархIаме хилар. Из оалаш къаьстта белгалдир хIанзарча хьалашка социалистически паччахьалкхений, коммунистически болхлойн партей, хIаьта иштта машаран социальни прогрессан тIехьадолча дерригача низий интернациональни барт-цхьоагIо чIоагIъяр боккха лоархIам болаш долга.

ВIашагIкхетар чакхдаьлар бизза барт болча, безамеча дегтIарча хьале.

Октябра 60 шу дизара накъадолхаш

Хьалхашка латтача декхарех лоархIа а беш, сихбенна ка бола ялат чудерзадеш ба «Назрановский» совхоза кхаш леладераш. 1953 гектара тIара 2321 тонн мукхи 400 тонн кIан аьрдад.

КIи-марс дIаболабелча денз социалистически яхье хьалхалатташ хьавоагIа, 2207 центнер ялат аьрда йоккха опыт йола комбайнер Котиев Ваха. Цун тIехьа латт 2026 центнер аьрда Газдиев Османи, 2014 центнер бункер чура дIаенна Аджигов Хажмуради. Иштта ший балхах дика лоархIалу сменни норма 130—140 процент кхоачашъеш аьрда ялат хьетта дIаккхухьа шофер Медов Башир а. План 20 центнер йолаш, юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 21,5 центнер чу а эцаш, хIанзле паччахьалкхенга 1269 тонн ялат деххад.

Укх бехктокхамерча хана хIара минута кхом бе безилга кхета а деш, ханнахьа бIайха кхача кхухь комбайнерашта. Из доацаш хьакъоастаяь автолавка а я. Мах беш латтача Албогачиев Салмана йоакхо ю, кхай тIа механизаторашта эшаргдола товараши продукташи лоаттадеш. Лоацца аьлча, торонаш вIаштIехьъяьхай укхаза кхашкара балхаш махулла толамегIа дIагIоргдолаш.

ХIара буртига кхом беш, ипатовций боламегIа бнеа къувкъам укх деношка чуийца барг-ба механизатораш.

М. ЦУРОВ.

СУРТАШ ТIА: «Назрановский» совхоза комбайнер В. Котиев; совхоза кхашкара ялат чуэцаш латт.

И. ПЛИЕВА сурташ.

26 июль тIакхоачаш чуийца даьнна ялат

1977 шера 26 июль тIакхоачаш чуийцан паччахьалкхенга деххан ялат

Районаш	Чуэца дезачох аьрдар процент: цхьан дийнахьа	Чуэца дезачох аьрдар процент: чуэца доладоча денз	Гектара тIара доалар центнераш	Паччахьалкхенга деххар процент
Гудермесски	—	100	23,5	133
Шелковской	—	100	20,5	—
Веденски	6,6	51	17,4	76
Грозненски	6,2	90	19,8	109
Надтеречни	6,0	72	19,1	118
Наурски	4,8	89	19,7	125
Ачхой-Мартановски	4,1	90	23,3	132
Сунженски	3,7	66	26,7	93
Назрановски	3,2	36	20,2	27
Урус-Мартановски	3,1	82	24,6	120
Шалински	1,8	72	21,1	96
Ножай-Юртовски	1,2	92	14,3	—
Советски	0,3	89	15	53
Ерригача республике	3,9	79	21,1	91

АВГУСТ БЕТТА ЧОТАХ

Укх юбилейни шера тIаийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржаяьй А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установкай технологаша. Цу яхье хаддавза хьалха а латташ ше тIайица декхараш хIара бетта тIехкхоачашдеш хьайоагIа Демин Алексей керте латтача Г-37 яхача установка коллектив. Мехкдаьтта продукци арахецара ворхI бетта план ханал дуккха хьалха кхоачаш а еш, еслхан денз августа кхоалагIча декада календарагIа къахьегаш я из. ХIанзлехьа ворхI бетта планал совгIа цо арахийцай итташ эзараш соний маьха мехкдаьтта продукци.

Иштта дика къахьегаш ба Устименко Евгений Макаровича кулгалдеча № 40-2 йолча установка технологаш а. БархIагIча июле денз тIабоагIача бетта чотах къахьегаш ба уж. Таханарча денга ворхI бетта планал совгIа арахийцай цар эзараш тоннаш мехкдаьтта продукци.

Шаккхе установка коллективаша шоаш доаха къахьегама толамаш хетаду Октябра 60 шу дузача цIейна.

О. НОВИКОВА,
А. Шерипова цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода инженер-экономист.

* * *

«ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизагIа къахьегача Малгобекски бурув тохара балхий управлене лаьттан ченаш техкараш къаьстта дика толамаш доахаш ба Октябра 60 шу дузача укх юбилейни шера. Бурув тохара ялх бетта план 22 июле тIехкхоачаш а ещ, планал совгIа цар техар 635 метр бурув. Укх юхедисача деношка кхы а планал совгIа цар тохаргда бIаьш метраш бурув.

Къаьстта дика къа ахьегаш социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгальяьнна я укхаза буровой начальник Хадзиев Ахьмада Микаил керте латтача № 938 йолча буровой коллектив. ВорхI бетта заданел совгIа 775 метр бурув а тохаш хIанзлехьа кхоачашъяьй цо бархI бетта задани. Иштта дика къахьегаш я буровой начальника Галаев Iаьлий Iийсас кулгалдеча № 945 йолча буровой коллектив. 22 июлага кхоачаш цо август бетта календарагIа 593 метр бурув техар. Ер бутт бовлехьа планал совгIа кхы а итташ метраш бурув тохаргда лаьттан ченаш техкараша.

Октябра 60 шу дузача цIей сийна тIаийца социалистически декхараш дикка тIехкхоачашдеш хьабоагIа буровой начальникаш Хантемиров Галимжан Шакировичи Тюников Владимир Михайловичи керте латтача буровой бурувдеттараш а.

Иштта да малгобекски лаьттан ченаш техкараша КПСС ЦК Майски (1977 ш.) Пленума решенештей СССР кердача Конституце проектанеи луш дола жоп.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

* * *

Октябра цIей сийна ше тIаийца социалистически декхараш тIехкхоачашдеш хьайоагIа Вознесенски газобензинови завода коллектив. Шера планал совгIа 12 эзар тонн газови бензин арахеца декхараш тIаийца хиннача, хIанзлехьа цо планал совгIа 12 эзар тонн ара а хецаш, из лоархIаме продукци кийчъяра бархI бетта задани таханарча денга толамца кхоачашъяьй. Екъа газ кийчъяра бархI бетта задани а дукха хIама ца эшаш кхоачашъяьй завода болхлоша. Духхьала хьалхара ах шера планал совгIа арахийцай из продукци 36400 кубически метр гаргга, шера планал совгIа арахеца езаш яр 16 эзар кубически метр мара йоацача.

Уж толамаш доахача къаьстта дика къахьегаш ба машинист Мерешков Махьмад, вокхагIвола оператор Галкин Виктор, приборист Хангиреев Ахьмади, вокхагIвола машинист Коригов Iалихан, кхы дуккха бараш а. Цар хIара сменагIа нормаш дикка тIехкхоачашъю.

В. АГАТЬЕВА,
Вознесенски газобензинови завода планови отдела инженер-экономист.

ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ДIАЛУРГДА

Ставропольски краерча Ипатовски района ялат леладерий болам, дег тIара къоабалбаь хьал а лаьца, хIара буртига кхом беш кIи-марс толаме чакхбаккха лерхI Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза механизатораша.

Цу боахама доалахьа 2486 гектара тIа хьийкъа гурахьа дийна ялат дар. ХIанзле 1650 гектара тIара 2890 тонн мукхи 876 тонн кIан аьрдад. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 25 центнер ялат чуэц.

КIи-марс дIаболабелча денз сменни норма 130—135 процент кхоачашъеш хьабоагIа хьинаре болх бу комбайнераш Ермилин Федор, Буравлев Николай. Иштта овсаре къахьег аьрда ялат хьетта дIакхухьача шофераша Мирзоев Хьасана, Колесник Георге. Сменни норма 140—150 процент кхоачашъю царех хIаране.

План кхоачашъеш укх юбилейни шера паччахьалкхенга 3000 тонн ялат дIалургда Кирова цIерагIча колхоза кхаш леладераша.

Ц. МУХТАРОВ.

Республика фермашка

Паччахьалкхенга дулх, шура, фуаш, тха дохкара хьалхарча ах шера план дикка тIехкхоачашъяьй республика хьайбаш леладераша, вIаштIехьдаьккхад соахка цу ханачул уж продукташ дукхагIа йохкилга.

Чакхдаьннад июла хьалхара ши кIира. Хьалхарча ах шера даьха толамаш чIоагIдеш къахьегаш я дуккхача фермай коллективаш.

Паччахьалкхенга шура йохкара плани тIаийца декхараши ханал хьалха кхоачашдулургдола лард еллай Ачхой-Мартановски, Наурски, Шалински, Шелковской районаша.

16 июль тIакхоачаш соахка цу ханачул 20 процент дукхагIа шура яьккхай Ачхой-Мартановски района боахамашка, Грозненски — 22, Наурски — 17, Шалински — 21, Шелковской — 26 процент дукхагIа. Цунца цхьана, хьалаш цхьатарра доллаше а соахкарчул 9 процент дукхагIа мара шура яьккхаяц Назрановски районе, Урус-Мартановски — 10 процент.

Республике эггара хьалха паччахьалкхенга фуаш дохкара шера план ханал хьалха кхоачашъяьй Сунженски района боахамаша — 104 процент.

Республика бIарчча хьанийцача соахка цу ханачул 31 процент дукхагIа фуаш дохк паччахьалкхенга.

Паччахьалкхенга тха дохкара юбилейни шера план ханал хьалха кхоачашъяьй Ножай-Юртовския Шалинския районаша. Тха дохкара план кхоачашъе гарга ба вай республике эггара йоккхагIча — Шелковской района жа леладераш а.

Фермай болхлой декхар да, хьайбай маша лаьгI ца долийташ; аьттув болча хьалех бизза пайда эцаш къахьегарца массе тайпара хьайбай продукташ йоахачен кийчъечен керда толамаш даьха Сийлахь-боккхача Октябра накъадаха.

КIи-марс толаме чакхбоаккх

Укх бехктокхамерча хана ХХ партсъезда цIерагIча колхозаца яхье а даьнна, Ставропольски краера Ипатовски района ялат леладерий опыт юкъе яхьар бахьан долаш, юбилейни шера дIаболабаь кIи-марс толаме чакхбаккха низ дIакхаьчар тха. 2690 гектара тIара 9138 тонн ялат аьрдад механизатораша. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 31,2 центнер чу а эцаш 1516 тонн деххад, план 950 тонн йолаш.

Хьувкъам чуберзабеча доккха дакъа лаьцар 5450 центнер ялат а аьрда, шерра яьржача социалистически яхье хьалхалаттача комбайнера Павленко Георге. Цунга гIорташ 5252 центнер ялат аьрдад Бобровин Виктора а. Иштта дикка новкъостал дир 805 тонн ялат хьетта дIадихьача шофера Баркинхоев Бесланеи, 696 тонн цига дIадахьа карагIдаьннача тракториста Гребенников Николайси. Кхаш леладерий хьинар белгалдаьккхар Сийлен грамоташцеи ахчан премешцеи.

Дж. ИБРАГИМОВ,
Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза парткома секретарь.

АГИТБРИГАДА—КХАШКА

ХIанзаръяр кхашка сихденна балхаш лела ха я. Цулухьа хала да кхашка къахьегаш боахкачаргара сов минута яккха а. Из дага а кхоабаш цар салоIаш йоаккха ха ма-хулла салоIам болаш хилийтара теркам тIабахийтар МагIалбика культура Дворецa болхлоша.

Цу гIулакха вIашагIъеллар агитбригада. Цул тIехьагIа эггара хьалха лаьрхIа балха план оттайир, шоаш хургбола боахамаш белгалдир.

Ялат чуэца доладнча денз дукхагIча даькъе района хIара совхозе, колхозе хинна чакхъяьннай агитбригада. Цун программа юкъе я концертин номераш, иштта тайп-тайпарча темаех йола докладаш, лекцеш, беседаш.

Укх деношка агитбригада «Малгобекскийи» «Ингушскийи» совхозий болхлой болча хилар. Самодеятельни артисташта а боахамий болхлошта а салоIам хулаш чакхдаьлар из вIашагIкхетар.

Агитбригада коллективо ешача лекцей темаш укх тайпара я: «Советски Союза арахьара политика», «Искусствои общестнои», «Сага ираз ший кара да», «Дынца вайна никъ бац», иштта кхыраш.

Агитбригада балха юкъе хьинаре дакъа лоацаш ба Центроев Махьмад, Умаров Исраьил, Цечоев Махьмад, Бехоева Зина, Маркварит Наташа, Идагова Хьали, кхыбараш.

Кхашка болх беш боахкарий дог айдар, самукъадаккхар шоаех тийша долга кхета а деш, хIара денна кхай тIарча станашка, хьатташка — массанахьа а юбилейни шерара хьувкъам чуэцарашка шоай дош оалаш ба района культура Дворецa агитбригада доакъашхой.

Д. КАРТОЕВ,
студент.

ЯХЬЕ БАЬННАБ

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дузача цIейна сийленца накъабахара шерра социалистически яхь йоаржаяьй ВАЗ Грозненски автоцентра участкай болхлоша. Цу яхье хьалхалатт А. Ф. Волошина кулгалдеча кхоалагIча участка коллектив. Цо ремонт ю автомашиний моторащ, кузоваш, кхыдараш цхьаккха даккха гIалат доацаш дика хул.

Цу участка болхлоша социалистически декхараш тIаийцад пятилетка хьалхарча шин шера задани укх шера 5 декабре кхоачашъе. Цу даькъе социалистически яхь лелаю цо новкъоста Сахабудинова кулгалдеча звеноца. Цу яхье хаддаза хьалха а латташ хIара сменагIа нормаш 135—140 процент кхоачашъю А. Ф. Волошин керте латтача коллективо. Цу цифраша къаьгга хьахьокх тIаийца социалистически декхараш ло толамца кхоачашдергхилар.

З. ХИЗРИЕВ.

Мишта кхоачашду социалистически декхараш

ДЕРРИГА НИЗАШ—ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ АЛСАМЪЯХАРА

Тха района къахьегамхоша чIоагIа раьза хинна тIаийцар КПСС ЦК майски Пленума соцамаши цига чIогIъяь СССР кердача Конституце проекти. Вай заман цу лоархIаме долча законо хьинар айдир цар. Грозненски района хIара бригаде, ферме дика Iомаеш а, цунах лаьца шоашта хетар дувцаш а, предложенеш телаш а ба уж.

Паччахьалкхен планаши социалистически декхараши кхоачашдар законо дIадехар санна лерхI тха къахьегамхоша. Укх юбилейни шера шоашта хьалхашка доккхий декхараш оттадаьд района хьайбаш леладераша. Цар денна дош да планагIа паччахьалкхенга 20310 тонн шура йохка езача из 21900 тонн йохка, 5630 тонн дулх дохка дезача из дохкилга 6200 тоннага дIакхоачаде. хIаьта фуаш дохка лерхI 49 миллион, план 44 миллион я. Иштта паччахьалкхенга дохка дезаш да 1380 центнер тха, дохка лаьрхIар 1450 центнер. ШоллагIча ах шера района хьайбаш леладераш декхарийла ба паччахьалкхенга 3.500 тонн дулх дохка. Из декхар кхоачашдара «Загорский» совхозе дорстаде чуоттадаь хIаране дозал 300 килограммал тIех дола 1800 бежан. ХIара денна бежана тIакхета дозал 750—800 грамм да. Иштта чуоттаяь кхоабаш я «Грозненский шурий» совхозера 8 эзар хьакха, хIаьта 3 эзар хьакха лоамашка кхоабаш я. Цига дика еб уж, дегIаух. Укх юбилейни шера дулх дохка хьалхашка оттадаь социалистически декхар кхоачашхургхилара дола тешал да из.

Дика толамаш доах укх шера хьайбаш леладераша шура алсамйоаккхача а. Укх шера хьалхарча ялх бетта района фермаша планал совгIа дIаяхьийтай 1350 тонн шура. ПланагIа дийнахьа 64 тонн дIаяла езача дIателар я 83 тонн. ХIанз даьча лоархIамаша хьахьокх 1977 шера планал совгIа 2400 тонн шура паччахьалкхенга йохка торо хургйолга. ТIанйцача социалистически декхарал дуккха а дукхагIа я из.

Социалистически декхараш тIехкхоачашде лерхI хьайбай продукташ алсамъяхарцеи хьайбаши хьаккхарчи дукхагIа хилийтарцеи. Нагахь санна ер карара шу долалуш районе 35560 бежан хиннадале, шу чакхдоалаш планагIа 37270 хила дезе, 1 июль тIакхоачаш районе дар 38051 бежани планагIа 38000 хила езача 41192 хьакхен.

Киевски хьайбаш леладераша дIаболабаь болам хьал а лаьца тха района фермай, бригадай болхлоша лаьрхIад ер шу эггара дукхагIа юртбоахама продукташ яхарен уж паччахьалкхенга йохкарен шу хилийта. ХIаьта укх шера шура йоаккхилга 1978 шера яккха езачун боарамга дIакхоачае дош деннад. Иштта лакхдергда дулх доккхилгеи дулха дIалучa бежана боарам совбоаккхилгеи. ДIабахача ялх бетта даьхача толамаша хьахьокх из кхоачашхургхилар.

Белгаллаххал дика толамаш даьхад укх шера дIаяхача хана «Атагинский», «Горячеисточненский», «№ 1 йолча шурий», «Грозненский шурий» совхозаша. Шоай хьайбаш дикка дукхагIа а хулийташ цар тIехкхоачашдаьд хьалхашка латта социалистически декхараш.

Районa дуккхача боахамаша дулха дIатела хьайбаш боарамал тIех дозал долаши дарстаи хул. Цу даькъе шоашкара дьагIа дакъа лоац ветеринарии болхлоша а.

Иштта, масала, дIадахача шера дулха дIачутийннача хIара бежана дозал юкъера лаьрхIача 312 килограмм хиннадале, укх шера дIачутелачар дозал 330 килограммал кIезигагIа дац, хIаьта хьакхан дозал 75 килограммагара 106 килограммага кхоачаш лакхденнад. ТIайоагIача хана из гIулакх кхы а дикагIа хургда аьлла йиш я, хIана аьлча дикка тоаденнад хьайбаш кхоабилга, уж дажилга. Цунна дола тешал да, масала, «Загорский» совхозо дулха дIачуденнача 428 бежанах хIаране дозал 373 килограмм хилар. 270 килограммал дайгIа хиннадац ОПХ, «Юбилейный» совхозо дIаденнараш. Дика хьоккхам бар хIара хьакхан дозал 108 килограммал кIезигагIа доацаш 5000 хьакха дулха дIачуеннача «Грозненский шурий» совхозо баьккхар. Лакхе вай дийцача боахамашта планагIа доагIачул дезагIа хьайбаш дIададарах дикка совлен пайда тIабера.

ДIадахача шерачул дикка лакхъеннай йохкача шурий дикал. Укх шера ялх бетта районо дIаеннай 3794 тонн цхьоалагIча сортагIа йола шура, е 1976 шера еннaчул кхозза дукхагIа. Дика гIулакх да «Атагинский», «Горячеисточненский» совхозий, 1 Мая цIерагIча колхоза фермаша шура цу сортагIа дукхагIа дIачутелаш хилар. ХIаьта Грозненски шурий заводо царгара шура хьанйю духхьал фермашка. Цо новкъостал ду шурий дикал лакха хилийтара. Из бахьан долаш дIалучa шурех 90 процент цхьоалагIча сортагIа хул.

Керда гIулакхаш балха юкъеувзар бахьан долаш дикка лакхъеннай хьайбай продукце товарность. 1976 шера дулха товарность 86 процент яр, укх шера дIаяхача хана из 89 процент я.

Районо цу тайпара толамаш доахе а, ала дезаш да, цхьацца кхоачамбоацараш а долга. Соахкарчул кIезигагIа да котамаша ду фуаш «Птицепрома» боахамашка. Масала, «Ермоловский» совхозе леладеча хIара котамо 13 фуъ кIезигагIа даьд укх шера дIадахача шера цу ханаца нийслача. Староюртовски коа тIарча оалхазарий фабрике — 27, Майски фабрике — 24. Из бахьан долаш «Птицепрома» боахамаша паччахьалкхенга дехка фуаш 670 эзар кIезигагIа да. Дерригача боахамаша йоакхо яц шура, дулх, фуаш алсамдахарaи царна заготовкаш ярaи йолча торонех пайда эцара.

ХIанз КПСС Грозненски райкомои райисполкомои шийтеркам тIаберзабаьб хьайбай а коа тIарча оалхазарий а продукци дукхагIа яхараи продукце дикал лакхъярaи берригa къахьегамхой оарцагIбахара, укх юбилейни шера толамаш эггара лакхагIа хургдола хьалаш Iалашдара.

Х. ПЛИЕВ.
Грозненски района юртбоахама продукташ Iалашъяраи цар дикален паччахьалкхен инспекце керттера инспектор.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

27 июле хилар Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума аргIанара заседани. Цига йийцар СССР Конституце проект ювцилга вIаштIехьдаккхара Назрановски района къахьегамхой депутатий Советаша беча балхах Назрановски райисполкома председатела нов. Б. И. Гандалоева яь доклад. Цул совгIа дийцар «Гражданий предложенеш, заявленеш, жалобаш къестаяра порядках» дола 1968 шера 12 апрелера СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ кхоачашдара практиках» дола дош, «Нохч-ГIалгIай АССР организацешка, колхозашка, совхозашка социалистически доалахье дораяра законаш телхаларах» а.

Президиума заседане итогаш йир 19 июне къахьегамхой депутатий Советашка хиннача хоржамий.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо иштта къоастадир къахьегама ветеранаштеи дукха бераш долча ноаноштеи совгIаташ далара дош.

Дийцача деррига дешаех Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо доагIаш дола соцамаш тIаийцар.

КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома V пленума решенеш кхоачашъеш

Хургболча болхлошта— атеистически кхетам

Коммунизм хьалъяраршта юкъе шоашта доагӀа лакъа дӀалоац профессионально - технически дешара заведенеш чакхъяьхача кагирхоша. Халкъа боахам дегӀабоалабеча хьинаре къахьегарий доккха эскар да из. Производства юкъе къоначча болхлоша шоай дакъа диллар дувзаденна да уж балхага дика кийчбаларца. Цхьабикъда, цхьайолча хана къахьегама, юкъарча балха юстарабувл дӀаяхача замах юхедиса во гӀулакхаш, дына хьехамаш хьаллоаца кагирхой. Цудухьа уж дешаш мел болча хана царца бе беза Ӏилма-атеистически кхетам балара болх.

Цхьабола дешархой дына хьехамаща тувла а бий оамалаш йоацаш, мехка, коллектива хьаштий уйла ца еш, юкъарча балха юкъе дакъа ца лаца гӀерташ, каст-каста кхыметталс занятешка ца ухаш хул. Дешархой атеистически кхетам совбаккхара цкъаза новкъарле ю цун лоархӀам ца беча училищай хьехархоша шоаш. Царна хеталу «Обществоведение», «Эстетически воспитани» яха предметаш духхьал юкъейоаляраца лакхлу дешархой атеистически кхетам, аьнна. Кхычарна хет 15—16 шу даьннача кхелета боагӀараршта цунах лаьца дувцар хьалха долаш санна, ха дӀа мел йода шоаш кхетаргба уж дына гӀулакхаш харц хиларах. Из нийса дац.

Дешара процесса мастераша Ӏилма-атеистически гӀулахех пайда а эцаш шоай болх дӀабихьача, материалаш цунца ювзаш хилча сихагӀа дӀадаргда дешархоех уж ца эша хӀамаш.

Цкъа дӀа-юха дагара дувцаш тхо къамаьл деш долаш Къахьегама Цӏена Байракха ордена кавалера, № 3 йолча профессионально - технически училища производственни дешара мастера, коммуниста Манчариев Ӏийсас аьлар:

— Вай фуннагӀа дувце а дешархошта атеистически кхетам балар лакхде деза. Из кӀезигагӀча лоархӀаме дац кхыйола предметаш хьехачул, хӀаьта вай системе из кхы а лакхагӀа хила а деза. Ӏилман ларда тӀа дунен тӀа мел дола хӀама довза саг Ӏомаварца вай из кӀалхара воаккхартва вӀалла доаца боадон низаш ца хиларах тешавеш, цунах вергва боккъонцахьа вола гражданин...

Дына духьалара къовсам совбаккхеи атеистически болх тоабеи вай тӀахьехаш дар КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома Х-чеи V-чеи пленумий соцамаш. Уж кхоачашдара тӀаерзаяь я вай республикерча профессионально - технически заведеней хьехархой коллективай уйлаш.

Из болх беча эггара халагӀадар да дынах тешаш вола зӀамига саг ший дагара дувца ваккхар. ХӀама а дац нагахьа санна юххьанца шийна хетар бакъдеш из къовса воле. Цо мел дувцар харц деш масалаш ккувла йиш я цунна духьала. Цу гӀулакха цхьа барт хила беза беррига хьехархой. МоллагӀча Ӏилмо харц ма-дой фаьлгаш тӀа дувцараш санна дола дынах дараш.

Иштта болх дӀаоттабаьчул тӀехьагӀа дешархошта еша еза дына харц хабараш гучадоаха лекцеш, беседаш е еза. Цу тайпара болх беча хана дӀайолалу дискуссеш. Ха дӀа мел йода дукхагӀа хила болалу дискуссешка тайп-тайпарча дешаех лаьца дувцараш. Цигга гучадоал керда коллектив кхоталуш хилар.

Манчариев Ӏийса производственни дешара мастер волча дешархой кийчбеннаб лакхара квалификаци йола болхлой хила. Из кхоачашдара царна новкъостал дергда пар ши уйла ца хиларо. Цар беррига кхетам тӀаберзабаь ба обществана пайдане хилара, къахьегама, парте, правительствас хьалхашка увттаду декхараш кхоачашдара.

ХӀара саг лоархӀ вай мехка, цудухьа оаха тесса дитац училище яьккха ваьннача гӀулакх, хьеж цун хьашташка. Сона массаза дага латт № 6 йолча технически училище дешаш хинна Бисултанова Аминат. Группепча дешархошца дӀаувш йоацаш, юстара лелар из. Инстхилара тӀера яцар, сагота яр. Цун дагар дар ха гӀертар цунца деша ягӀа йиӀигаш, хьехархой. Эггара тӀехьа цун новкъосташта гучадаьлар Амината дезале дына гӀулакхаш чӀоагӀа долга. Цар Ӏоткъама кӀала хиннаяр Бисултанова. Цул тӀехьагӀа Амината дукхагӀа йоакхо е яьлар училище. Цхьа ха яьлча хувцаелар из. Из тийшар ший новкъостий дика хиларах, коллектива лоархӀам байзар.

Юххьанна геттара хала дар цунна оамалаш хувца, дына боаденна кӀалхара яла. Бакъда, дерригa кхетадича из дӀахьадар, вай иразa хӀара дийнахьа кӀезиглуш болча, дына гӀулакхаш хьаллоацача нахах. ХӀанз цун вахар иразе да, кхычарна хьокхам а луш къахьегаш я из.

Дерригa дой-теш училищашка дийша ваьнар визза атеист волаш арахецара? Из оалалац сога. Тха системе я 29 профессионально - технически училище, царех бархӀне мара яц «Атеист» яха клуб. Халахете а, ма аьлча далац, дукхагӀа йолча училищай кулгалхоша боагӀаш бола лоархӀам бац уж клубаш вӀашагӀйохкара. Атеистически болх ледара лелабарца белгалъяха мегаргья СГПТУ-1, ССПТУ-2, СГПТУ-11, 13, ГПТУ-20, кхыяраш. Цига атеистически кхетама болх ледара лелара керттера бахьанаш да, лоацца аьлча, цхьабола кулгалхой, хьехархой, производственни мастераш дешархошца наьна меттала дына духьала къамаьлаш де ца лоархӀабар, уж увзабалар.

Дукха я дешархошца атеистически кхетама болх бара формаши методаши. Цу хьакъехьа хьокхам эца мегаргба, масала, № 7 йолча профтехучилищерча хьехархочо Москаленко Ольга Ивановнас кулгалдеча «Атеист» яхача клуба балхах. Пхи шу да из клуб болх беш йола. Цу юкъа 12 сагагара 60 сагага дӀакхоячаш дукхагӀа хиннаб клубе дакъа лоацараш. Училище дӀачуваьлча эггара гучча метте хьалтеха доал «Атеист» яха пенгазета. Ший хан-ханнахьа кердадоах из. Из са а къердалуш деш дешархоша а хьехархоша а. Цу тӀа дувц дынах хула зенаш, дына деза деноц хьа миштa хиннад гучдоах, иштта дувц керда паспорташ торжественно дӀаладарах а кхыча кердача традицейх а. Газета тӀара материалаш ювц клубе хулача дискуссешка, диспутанка.

Марксистско-ленински мировоззрени йолаш дешархой хьалкхебара доккха маӀан долаш да цига общественни дисциплинаш хьехачари производственни дешара мастерашей занятей темаши Ӏилма-атеистически кхетами шоайла бувзам болаш чакхбахар. Иштта цу гӀулакха пайда эц дешарах мукъа йолча ханах.

ХӀанз училище вӀашагӀкхийттай мастерий-атеистий коллектив. Царна юкъе ба З. Бачалаева, В. Холкин, С. Кононенко, Т. Лобанова, Н. Слепенчук, иштта кхы дукхабараш. Кхо секци я «Атеист» яхача клубе болх беш: «Ислами цун критикеи», «Христианство», «Къона мастер». Цу секцешта темаш лохаш доккха новкъостал ду Октябрьски района Н. К. Крупскаяй цӀерагӀча культура Дворецa атеистически клубо. Цига хул семинарски занятеш, лекцеш, беседаш.

Училище каст-каста хул атеистически темаех йола сайренаш, художественни а политически а литература дешараш, постановкаш, инсценировкаш, тематически кино хьокх. № 7 йола училище яьккхараршта дипломаца цхьана лу «Атеист» яха клуб чакхъяьккхарах дола удостоверенеш.

Цхьан дешаца аьлча, атеисташ кхебаь Ӏац укхаза, иштта кийчбу из болх дӀахобахьа ховргдола нах, дынах тешараршца атеистически болх бе ховргдараш.

Цу тайпара шоай болх тоабе торонаш яр кхыча училищай. Цу гӀулакха эш юхьиг дӀайолаераш. Къайле йолаш дац училище дешабагӀараршта юкъе дына боадано ӀотоӀабаь кагирхой хӀанз а нийслулга.

Царех хӀаране кхетадича бакъахьа дар дына гӀулакхаш леладаро вахара сийрдача новкъа бовла царна новкъарле елга, иразага уж ца кхоачийталга. Бисултанова Амината санна дӀакховса вахар юхатетта дына зене гӀулакхаш. Из хьалхагӀа мел ду дикагӀа а да. Цу тайпара хӀамаш дешархошта карагӀдувлийтара къахьегар — хьехархой сийлахьа декхар.

В. САЙДАЕВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР профтехобразоване управлене инспектор.

ДоттагӀала трассе

Оренбург — СССР Малхбузен доазув яха, 2750 километр дӀоахал дола, магистральни газопровод юллаш я Болгаре, Венгре, ГДР, Польша, Румыне, Советски Союза, Чехословаке вӀашагӀкхийттача низаца. Лаьттан гӀал гӀолла юллача цу магистрало торо хулийтаргья СССР Малхбоален районашта Ӏалама газ лоаттаяр тоаде, хӀаьта 1980 шера денз из юллача дакъа лоацача мехкашта шера 15,5 миллион кубометр из дӀакхачийта.

Мехкашта юкъерча газопровода трасса дерригача дӀоахал тӀа социалистически яхь яьржай Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара даха ма-доагӀара накъадахара. Газопровод юллача къахьегача мехкий гӀишлонхоша советски коллегашца цхьана шоашта хьалхашка кхы а лакхагӀа декхараш оттадаьд, уж сийленца кхоачаш а ду.

Газопровод йилларца цхьана хьалъеш я Оренбургски газови комплекса кхоалагӀа аргӀа. Цу комплекса юкъе я 86 скважина, газ комплексии хьисане кийчъю установкаш, уж вӀашагӀъювза газопроводаш, энергеца уж Ӏалашъю объекташ, газ чакхйоаха завод, нах чубаха цӀенош, культурно-бытови учреждениеш. Комплекса кхоалагӀа аргӀа а Оренбург—СССР Малхбузен доазув яха газопровод а йилла яларо СЭВ мехкашка кхоачийтаргда доагори химически промышленноста лаьрхӀа бедами.

СУРТА ТӀА: «Оренбургнефтехиммонтаж» треста № 1 йолча Оренбургски монтажни Управлене хьалхле лелаеча бригада монтажникаш (аьрдехьара аьттехьа) С. Ложкин, Г. Залялиев, бригадир Г. Нурмухаметов, мастер А. Новиков, М. Батыргареев, Р. Яруллин, А. Боков. Бригадо толамца болх бу газ цӀенъеши йокъаеши йолча оборудованена монтаж еча.

Б. КЛИПИНИЦЕРА сурт.

●

5000 километр дӀоахал дола Полтавщинерча Кременчугера Винницки областерча Баре кхаччалца йолча газопровода участок юллаш ба Германски Демократически Республика гӀишлошъераш. Цар лаьрхӀад 7 ноябрь тӀакхоачаш 260 километр дӀаьха газопровода дакъа монтаж яь далийта.

СУРТА ТӀА: тӀеххьара хотташ йола турба.

Б. КРИШТУЛА сурт.
ТАСС фотохроника.

Хьинар айденна

ЧӀоалханерча геологически хьалашка мехкдаьтта дукхагӀа даккхара тӀагӀертта къовсам лоаттабу Октябрьски революце орден лелаеча «Старогрознефть» НГДУ коллективо.

Октябра 60 шу дузача цӀей сийна къахьегама вахте эттача цо мехкдаьтта даккхара ялх бетта план 101,7 процент кхоачаш а еш, планагӀа лаьрхӀачул совгӀа даьккхар 16200 тонн «Ӏаьржа дошув». Къахьегама овсарле лаккхъяра задани 1,3 процент тӀехкхоачашъяьй.

Планал совгӀа продукци маьхайа яккхарах, зехьа довш дола мехкдаьтта кӀезигдарах, электроэнергех, кхыйолча матерналех бизза пайда ийбарах укх шера паччахьалкхенна планал совгӀа 24 эзар сом пайда баьб.

КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума решенеши СССР кердача Конституце проекти чӀоагӀа къоабалъяь тӀаийцача мехкдаьттахоша кхы а хьинар айденна къахьег укх тӀеххьарча хана. Июль бетта 365 эзар тонн мехкдаьтта а доаккхаш планал совгӀа Даьхенна дала лерхӀ 3000 эзар тонн. Уж декхараш а хӀаналехьа тӀеххоачашдеш да.

Къаьстта дика къа а хьегаш шерра яьржача социалистически яхье хьалхалаттараш хиларца белгалъяьнна я коммунист Демин Валентин Андреевич керте латтача йиълагӀча районни инженерно-технологически служба коллектива. ХӀара дени буси цар доакх 8 эзар совгӀа тонн мехкдаьтта, цох планал совгӀа дар бӀаь тонн а долаш.

Дика лел Сорокотягин Николай Иванович керте латтача цхьоалагӀча РИТС-а коллектива гӀулакхаш а. ХӀара дени буси цо доакх кхо эзар гаргга тонн мехкдаьтта.

Иштта болх беш ба кхыча службай мехкдаьттахой а. «ТӀехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативагӀа къахьегаш бола уж дог тийша ба тӀа-тӀа шоай къахьегама толамаш тоа а деш Октябра 60 шу дузача цӀейна сийленца накъагӀоргхиларах.

А. ТИЩЕНКО.

КХОЛЛАМИЙ ЗАМА Я ВАЙ ЯР

Вай беррига мехкарча нaха санна МагӀалбикерча мехкдаьттахоша а «Советски Социалистически Республикай Союза Конституце проектах» КПСС ЦК Генеральни секретара, Конституционни комиссе Председатела новкъоста Л. И. Брежнева яь доклад йийцача КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума решенеш чӀоагӀа дегаш айденнеи балха хьинар лакхденнеи болаш тӀаийцар. Цига могаяь йола Керттерча Закона проект хӀанз беррига мехкарча наха ювцаш хиларо къагга хьагойт вай социалистически общество боккъонца демократически хилар.

Шерагара шерега йӀаьхегӀа хулаш йоагӀа вай паччахьалкхе. Советски Ӏаьдало ше латтача шерашка довзаргдоацаш эргадаьккхад вай общества социальни хьалаш. Вайна хӀара денна яхар санна хо а луш тӀа-тӀа кӀезигагӀа хулаш йоагӀа хьаькъалцеи низацеи деча балхашта, городаи юртаи юкъера эргалонаш, вӀаши тара лесташи гаргаухаши латт къамаши народносташи. ХӀаьта вай доагӀа а доагӀаш доккхал ду къамий дош вай мехка боккъонда къоастадарахи вай Даьхенах халкъа юкъара паччахьалкхе хиларахи. Из дерригa хоадам болаш хьахьеккхад СССР кердача Конституце проекта тӀа. Дерригача халкъа хьашташи цун дагалаттараши чулоацаш долча Конституцех халкъа да мара ала йиш яц. Из иштта хиларга хьежжа хьаллоац из наха а.

Мехка керда Керттера Закон тӀаэца лаьрхӀалга шоашта бакъахьа хетилга, цун проект шоаш дег тӀара къоабалъелга хьахкхайкадаь ца Ӏеш из кӀоаргга Ӏомаеш, йовшхаш, цу даькъе шоашта хетар дӀаяхаш ба укх деношка соца къахьегаш бола новкъостий.

Цу дерригнe Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара толамашца накъадахара тӀаийца доккхий социалистически декхараш кхоачашдара кхы а чӀоагӀагӀа хьинар айдаьд цар. Тха барттайнача коллектива ханал хьалха дерригача техника-экономически хьокхамех кхоачашъяьй ах шера план.

ЧӀоагӀа теркам тӀабахийта йийшар аз изобретателийни рационализаторийни боккъонех йола Конституце проекта тӀара статьяш. Из кхетаде хала дац, хӀана аьлча со се а ва рационализатор. Алкха дӀаладахача шера 7 рацпредложени кийчъе карагӀдаьлар са, царех ялхъ производствана юкъе а йихьар. ХӀаьта царех цаӀ Госкомитето изобретени санна чӀоагӀъяьй.

Цу дерригнe сога цӀаькха а цӀаькха а ешийт проекта тӀара 47 статья: «СССР гражданашта коммунизм хьалъяра декхарашка хьежжа паргӀато лу Ӏилман, техническии художественнии кхолламаш дара. Из Ӏалашду Ӏилман тохкамаш, изобретательски рационализаторскии болх шерра боаржабарца, искусство дегӀайоалаярца. Паччахьалкхено цу гӀулакха эша материальни хьалаш хьаду, шоай лоӀамерча обществаштеи творчески Союзаштеи новкъостал ду».

Кхолламаш деча наьха паччахьалкхено цу тайпара еш йоакхоно тхо декхарийла ду дӀахо йодача хана кхы а дикагӀа къахьега, Ӏилма - технически революци сихъяра дукхагӀа кердадараш лаха.

Тха «Малгобекнефть» НГДУ болх беш ва 69 рационализатори изобретатели. ДӀабахача ялх бетта 48 рацпредложени еннай цар. Царех 42 производствана юкъейинхьай, 25,4 эзар сом экономически эффект а хулаш.

Бакъда, рационализаторийни изобретателийни балха ший тайпара халонаш а нийслу. Цар тела рацпредложенеш дукхача хана балха юкъе ца хьош хул, хӀаьта цхьайола разработкаш вӀалла пайда ца эцаш юс, царех хьахургдар гуш доллаше а. Цу тайпара моттигаш тхан цига а хулаш я.

Цудухьа аз хьаллоац «Труд» яхача газета тӀа 47 статьица ВОИР Центральни Совета председатела нов. Сафонова «Кердадараш балха юкъекхахьара тӀаерзаяь йола дикагӀйола организационни структура халданза леха декхарийла я министерстваш, ведомстваш, предприятеш... Бахьан доацаш Ӏилмахой, новаторий пайдане разработкаш юкъекхухьилга тӀехьдоаха боахама организацеш бехктокхаме оза еза, хӀаьта общественни организацеша массе тайпара новкъостал ду технически кердадараш юкъехьолга сихдара» аьнна тӀатохамаш де деза яхилга.

М. МАРЗИЕВ,
«Малгобекнефть» НГДУ производственно - технически отдела начальник.

ШОАЙ ЦӀЕЙНА НАКЪАБОЛХ

Укх шера хьалхарча ах шера план оаха толамца кхоачашъяьй. БелгалъякхагӀа йоагӀа, къаьстта дика болх бу ши участок: Мержоева кулгалду литейни участоки Омархаджаева кулгалду термопласт-автоматий участоки. Цу шин участка коллективаца арахеца продукци дика а хул, хӀаьта шоай балха заданеш цар кхоачаши тӀехкхоачаши ю. Ала деза, литейни участка коллективо ший арахеца езаш йола продукци арахецарал совгӀа, Грознерча радиотехнически завода, Одессерча гӀишлон-отделочни машиний завода заказаш кхоачашду.

Доккхийча толамашца металлурга Дена накъабаьхкар литейщикаш: Алиев Амирхан, Ужахов Ӏийса, Махлоев Мухарбек, иштта кхыбараш. Дика къахьегаш ба термопласт-автоматий участка прессовщикаш: М. Г. Аушев, Измайлова Дугурхан, вай республика Лакхехьарча Совета депутат Дахкильгова Лемка, цу участка наладчик Омархаджаев Фахрудин.

Балха тӀа тайп-тайпара халонаш нийслой а ах шера заданеш толамца кхоачашйир Имагожева кулгалдеча штамповочни участкои Угурчиева кулгалдеча йӀайхача прессовка участкои.

Шоай участкай лаьккха ца Ӏеш, ерригача завода сий доаккхаш ба къахьегама ветеранаш М. Барахоева, Д. Борова, З. Экажева, И. Шмидт, Т. Оздоева, иштта кхыбараш.

Литейно-прессови цеха коллектив ший низ ца кхобеш доккхийча толамашца накъаяха кийчлуш я Октябра цӀейна, хӀаьта тӀаийца социалистически декхараш оаха кхоачашдергхьларах шеко хила а езац.

Б. ТОЧИЕВ,
«Электроинструмент» завода литейно-прессови цеха начальник.

Продукци дика хилийта

ИттлагӀча пятилетка планаш толамца кхоачаш а еш производства эффективности балха дикали лакхъяра даькъе дукха дар тийша да СССР Госстандарта территориальни органаша беча балхах. Царна йоккхий бокъонаш еннай халкъа боахама дерригача доакъошка стандарташа дӀа ма-деххара продукци арахецийтара тӀахьожам лоаттабе, арахецача продукце дикала управлени е.

Госнадзора службаша дукха болх бу арахеца продукци дикеи тӀехдикеи мара йоацача коллективай опыт йовайташ, къовсам лоаттабу шоаш хьожача хана нийсденна кхоачамбоацараш дӀадахийтара. Цу лоставагӀа дукха болх бе декхарийла я дукхаза арадувла газеташ долча Нохч - ГӀалгӀай АССР предприятешка вӀашагӀъехка СССР Министрий Совета стандартий Госкомитета корреспондентски пункташ.

Корреспондентски - пунктай керттера декхар да стандартизаце, метрологе, продукце дикала, изделеш балха тӀа тешамеи дукха яхаргйолаши хиларах, къахьегам Ӏилман ларда тӀа вӀаштӀехьбаккхарах, кхыдарех йола опыт яшха а йоашхаш шерра дӀа-юха йоаржаяр. Из кепайоазонга, радиога, телевидене гӀолла дӀайовзийтар.

Мишта кхоачашду из вай корпункташа. Цу деша хетаяь корреспондентски пунктай начальникий, заместителий, корреспондентски пунктай члений совещани йир стандартийн бустама техникаи госнадзора Нохч-ГӀалгӀай лабораторе коллективо КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома пропаганда отделаца цхьана. 1976 шера корпункташа баьча балха итогаш йир совещане. Докладчика белгалдаьккхар «Красный молот» завода, производственни швейни объединенe. СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химзавода корпункташа дика болх баь хилар. Цу корпунктий балха тӀа хьинаре дакъа лоацаш хиларца белгалбаьнна ба цун членаш А. Свешникова, Г. Вылежанин, Л. Селина, кхы дукха бараш а. Цар корреспонденцеш кепайийттай дукххаза арадувлача предприятей газетий оагӀонаш тӀа. Цар хьалда масалаш а кхувлаш къьгга хьахьекхад арахеца продукци дикагӀа, балха тӀа тешамегӀа, дукхагӀа яхаргйолаш хилийтара карагӀдийннараш, нийсденна кхоачамбоацараш.

Духхьала дӀадахача шера уж гӀулакхаш дувцаш дуккхаза арадувлача газеташ тӀа кепатехай 20 гаргга материал. ЛоархӀаме дешаш дувцаш корпунктий членаша предприятей радио чу гӀолла къамаьлаш ду. Царех цхьабараша материалаш язъю республикански газеташ тӀа, СССР госстандарта издanеш тӀа. Царех ба Ленина цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чаккдоахача завода корпункта начальник П. В. Борщев, СССР 50 шу дизара цӀерагӀча химзавода корпункта член А. Свешникова, кхыбараш.

Совещане белгал ма-даккхара корпунктий балха тӀа лоархӀамегӀара дар да кепатехача материалех хьакулаш дар дика хилар. Из дуккхача даькъе тийша да дешархошца цар бувзам хиларах. Цу гӀулакха тӀехьа доккха новкъостал дергда укх тайпарча рубрикаша: «Болх беш я керда ГОСТ», «Метрологи продукци дикагӀа хилийтара тӀехьа», «Завода марка сий бахьан долаш», кхыдараш. Арахеца продукци дикагӀа хилийтара хетаяь дуккха арадувлача газеташ тӀа статьяш, корреспонденцеш, репортажаш, фоторепортажаш кепаетта езаш хилар белгалдаьккхар совещане. Иштта цига дийцар арахеца продукци дикагӀа хилийтара, стандартизацеи метрологеи дешашта хетаяь бӀарчча газетий оагӀонаш кепаетта езьлга. Цунца лакхлургда корпунктий сий, дукхагӀа хургба цун членаш, сихагӀа дӀадоахаргда нийслу кхоачамбоацараш.

Совещане белгалдаьхар корпунктий балха тӀа нийслу цӀенхаштгара кхоачамбоацараш. Цхьайолча моттигашка планагӀа бац болх корпункташа, цу гӀулакха бехке ба царна керте латтараш. Уж декхарийла ба шоай коллективай болх кхетамца вӀаштӀехьбаккха. «Стандарташи дикали», «Бустама техника» яхача журналех лаьца дешархой конференцеш е еза, кинолекторенш хилийта еза хӀара предприяте, технически библиотекашка вӀаштӀехьъяха еза стандартизаце, метрологе, продукце дикалах долча литература выставкаш. Корпунктий членаша хьинаре дакъа лаца деза продукце дикала ди долча хана.

Корпунктий членаш декхарийла ба цеховии общезаводскойи конференцешка инициатораши организатораши хинна дӀаотта, стандарташ юкъекхувлача хьинаре дакъа лаца.

Совещане керттера дийцар дар корпункташа беш бола болх тоабе безилга, цох хьахулаш дар дикагӀа хулийталга.

И. МАНТАК.

ХЬАЙБАЙ КОМПЛЕКСАШ СИХАГӀА ХЬАЛЪЕ

Хьайбашта йола капитальни гӀишлош хьалъяра план республика совхозашка хӀанз укх сахьате кхоачашъеш яц. Цудухьа уж болх бе йолалийтара йола паччахьалкхен заданн кхоачаш ца яр кхерам болаш да. Хьайбашта йола гӀишлош хьалъяра план къаьстта во кхоачашъю «Октябра 40 шу», «Терек» яхача совхозашка, Майски птицефабрике.

800 хьайбана лаьрхӀа комплекс хьалъеча «Октябра 40 шу» яхача совхозе, цу балхага хьожаш, из гӀишло хьалъяра вӀашагӀдехкача балхаш гӀа цӀенхаштта дола кхоачамбоацараш корадаьд. Укхаза заказчик я Нохч-ГӀалгӀай АССР юртбоахама министерства совхозашка гӀишлош хьалъяра йола вӀашагӀкхийтта дирекци (З. У. Шамилев). Цу комплексе балхаш чаккдоахаш йола керттера подрядчик «Чечингсельстрой» треста ПМК я — (Х. М. Ахматукаев).

Комплекс хьалъе йолаяьй 1976 шера май бетта. Из хьалъе йолаелча денз гӀишло хьалъяр 35 — 40 процент мара кхоачашхиннадац. Укх шера ялх бетта гӀишлон-монтажни балхаш планагӀа де дезараш 513 эзар сома долча 243 эзар сома мара даьдац. Укх шера комплекс хьалъяьяла езаш я. Из хьалъяь йоаккхаш хилча 978 эзар сома гӀишлон-монтажни балхаш даь даха деза.

Баьча балхага хьожача дийнахьа балхаш деш дар укх объекташка: котельне, доахан дахкара еча отделене шин коровнике, доакъар кийчдара еча цехе, ветсанпускнике, технически гӀулакх дара пункта, юртбоахама машинаштеи канализационни насосненеи еча навесе. Хьалъе езаш, балхаш хӀанз а доладанза, кхы а 14 объект я.

Комплекс хьалъяри из эксплуатаце дӀаялари юкъахлаккхара кхерам тӀатовс укх тайпарча новкъарленаша:

— дукха гӀалаташ долаши лоха дикал йолаши я проектно-сметни документаци. Из кийчъяьй «Грозгипросельхозстрой» проектни институто (А. М. Солтамаков). Коровникашка торцеви пенаш хьалдара кирпишк йотта объемаш лаьрхӀаяц, лоархӀам болаш дола лаьттанцара балхаш юкъедихьадац. ХӀанз документаце цхьа дакъа заказчикеи подрядни организацеи дехарах проектни институто тоаеш я, бакъда из юха дӀа маца лургда ховш дац;

— Аьшкбетона конструкцеш тоъаш яц. Царех йолаш яраш а заводской брак йолаш я. Уж хьаккхахьа езар «Чечингсельстрой» треста аьшкбетона конструкцей завод я. Цига баьча балхага хьожача дийнахьа тоаяь яьнна аьшкбетона конструкцеш (фермаши тӀагӀолла йоахка плиташи) лийлхаяр, цудухьа уж вӀашагӀа ца яьхача яланзар. Цу гӀулакхо гӀишлошъяра болх тӀехьа а тетт, цунга дӀадодар дукхагӀа а хулийт.

— Болхой тоъаш бац. ПланагӀа 100 саг лаьрхӀача, болх хьабеш бараш 45 саг мара вац.

— КӀезиг-дукха механизаци елга доацаш да, хӀаьта аьшкбетона конструкцеш вӀашагӀъеккара чӀоагӀа эшаш йола хӀамаш хьалъийю кранаш а яц.

Вай лакхе дувца кхоачамбоацараш бахьан долаш субподрядни организацешта балхаш де моттиг кийчъяьяц.

«Терек» совхозе 600 Ӏатта лаьрхӀа йола комплекс хьалъяьяла еза ха чакхъяьннай. Цхьабакъда капитальни вложеней план комплексе 10,3 процента мара кхоачашъяьяц (план 58 эзар сом, кхоачашъяьй 6 эзар сом), хӀаьта гӀишлон-монтажнийчар —20,7 процента (план 29 эзар сом, кхоачашъяьй 6 эзар сом). «Чечингколхозстрой» объединене Шалински межколхозни ПМК — подрядни организаце (Д. Д. Мусаев), хьаяь дӀаяла езача комплексага дӀаахийта еззача бесса материальни къахьегамеи ресурсаш дӀа ца яхийтаро юкъагӀдаьккхад из планагӀа йиллача хана хьаяь йоаккхилга.

Тоъал йолча объекташка дукха кхоачамбоацараш да, хьадаь даьнна балхаш эсала да. ДукхагӀйолча хана гӀишлошъеча болхлой ца тоъаш хул.

Майске 500 эзар боабашка лаьрхӀа коа тӀара оалхазарий фабрика хьалъеча хьахийцача капитальни вложеней план 105,4 процент кхоачаш а еш, заданегӀа из гӀишло хьалъеча пайда эца безаш хиннар 277 эзар сом долча пайда ийцар 292 эзар сом да, цу даькъе гӀишлон-монтажни балхаш дара план 113,6 процент кхоачашъяьй. ПланагӀа де дезаш хинна гӀишлон-монтажни балхаш 250 эзар сом долча кхоачашдаьраш 292 эзар сом хилар.

Керттера цхьайола объекташ хьалъечара план кхоачашйой а, балхаш дара графикаш телхаю.

«Чечингсельстрой» треста ПМК-921 подрядни организаце (М. А. Ахмедов) хьалъяьяла езача комплексе балхаш дара лаьрхӀача мероприятешка хьежжа болх вӀаштӀехьбаьккхабац.

Январь бетта хьае йолае езаш хинна доакъар чулеладу складе, боабашкашта лаьрхӀа кхо навеси, кормушкаши, иштта кхы дӀахо дола балхаши хӀанз а доладанза да.

Майи июни бетташка даь дала дезаш дар котельни хьаяр, арахьа электрически ток чуйилар, служебни помещеней блок, иштта кхыдола балхаш. Цхьабакъда цу обекташка хӀанз а субподрядни организацешта оборудовани вӀашагӀйоллара балхаш кийчдаьдац. ГӀишло хьалъеча мел эшаш йола оборудовани йолаш я. цхьабакъда из йилла еззача дӀайиллаяц, шаьрача ара, догӀан кӀал уллаш я.

ХӀанз а тӀехьа гӀишло хьалъеча моттиге хий хьадилладац, е дулларгдий ховш а дац.

ЧӀоагӀа кхоачамбоацар да болхлой ца тоъар. Июнь бетта планагӀа 119 саг хила везача, болх беш 60—75 саг мара вацар..

Балхаш во лел 1978 шерага йоалача хьайбай комплексашка а. Грозненски шурий совхозе укх шера а йолаш йолча хьаккхий ферме хьатӀаер йолча деш дола гӀишлон-монтажни балхаш хьалхарча ах шера планагӀа 280 эзар сома де дезача 76 эзар сома мара даьдац, вешта аьлча 27 процент. Шу чакхдоалаш цу комплексе 624 эзар сома гӀишлон-монтажни балхаш даь даха дезаш да, «Чечингсельстрой» треста ПМК-920 подрядчик (Ш. Т. Юсупов)

Шалински совхозе доахан кхабара комплекс хьалъечара гӀишлон балхаш а да дикка тӀехьалусаш. ГӀишлон-монтажни балхаш дара шера план 500 эзар соми ялх бетта план 200 эзар соми йолча кхоачашъяьр 143 эзар сом я, вешта аьлча 29 процент.

Комплекс хьалъеш яр «Чечингсельстрой» ПМК-557 подрядни организаци я.(А. Н. Нанахаев).

Юртбоахама Министерстван, «Чечингсельстрой» трестон, «Грозгипросельхозстрой» проектни институтон лаьрххӀа теркам тӀабахийта беза хьайбашта лаьрхӀа комплексаш хьалъеча долаш дола кхоачамбоацараш дӀададахара тӀаерзаяь мероприятеш чакхъяхара. Уж гӀишлош йиллача хана эксплуатаце дӀаялар Ӏалашде а деза.

С. ЦОЛОЕВ,
Госбанка республикански контора управляюще заместитель.

ТАЛЛИН. «Виру» яха керда гостиница.

ТАСС фотохроника.

Октябра 60 шу дизарга

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕНЕ — ТУВИНСКИ АССР ДЕНОШ

АРАТИЙ МОХК ЭРГАБАЬННАБ

Тувински АССР я Малхбоален Сибарег1ен къулбехьарча оагIорахьа, Енисей хий хьадолалуча. Цун къулбехьерен къулбехьа-малхбоалерен доазув дIаккхетт Монгольски Халкъа Республиках. 170,5 эзар квадратни километр лаьтта долча Туве вахар (1977 шера 1 январь тIаотташ) 254,5 эзар саг.

Тува — дукххача къамех бола нах баха республика. Царна юкъе 58 процент бараш тувинцаш ба, эрсий — 40 процент. Республике я 5 город, 3 города хьисапера поселок, 13 район. Столица — город Кызыл (58,9 эзар саг).

Советски Iаьдал латтача шерашка Туве хинна эргалонаш мел йоккха я хара цун историга па хьежача даргдац. Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци ялалехьа Тува Россе колониальни йист хиннай. Укхаза феодальни гIулакхаш алхха дувзаденна дар патриархально-родовни тIехьадисарашца. ЦаI-ах бIаь шера манчжуро-китайски колонизатораша лоаттадаь Iазап чIоагIа Iаткъар тувински халкъа.

Тувински араташа (хьайбаш леладераша) къаман-кортамукъален къовсам лоаттабар бахьан долаш 1912 шера манчжуро-китайски лоал тIера дIатессар. Цу хан-юкъа дуккхача феодалаша, чиновникаша дехар деш хиннад эрсий паччахьага Тува Россех дIатоха, яхаш. Иштта, 1914 шера Россе протекторат хилар пох. Цо цхьадолча даькъе из экономически культурни дегIайоалаяра гIо дир. Тувински халкъ эрсий революционни болама юкъеэззар.

1918 шера 16 марта Туве хьакхайкадир Советски Iаьдал, хIаьта 18 июне тувински халкъен эрсех болча наьхен викалий съезде Тува ший лоIамагIа хилара, эрсийн тувински халкъашта юкъе доттагIален дIаюха гIулакхаш леладарен тIехьа договор чIоагIдир.

1918—1921 шерашка Тува къахьегамхоша къовсам лоаттабир Колчака бIуца, китайски монгольски феодалашца. ХIаьта Щеча Эскара новкъосталца шоай лаьттара лаьхка а лаьхкар уж.

1921 шера 14 августе Ерригтувински учредительни хурала (съезда) хьакхайкадир Танну-Тува Халкъа Республика хьахиларах, город Хем-Белдыр (1926 шера дена Кызыл) столица лоархIаш. 1926 шера дена Тувах Тувински Халкъа Республика (ТНР) оал.

ТНР дул тIехьагIарча шерашка, хьалха тIехьадиса хинна халкъаш капиталистически боацача наькъагIа дегIаухаргхиларах йолча В. И. Ленина указанешца хьалхе а лелаеш, социализма ларде дегIаухаш хьаенай.

Боккхача лоархIаме хилар 1930 шера тувински йоазув хьадар, дешар-йоазув ца ховраш кIезигбара къовсам лоаттабар.

СССР дуккхача халкъаша экономически, политически, культурни новкъостал дар бахьан долаш коллективизаци йолае а цхьаццанахьа колхозаши госхозаши хьае а карагIлаьлар араташта. Иштта из вIашагIтохаро йиш хилийтар лаьттах эца пайда айбе, хьайбаш боахам тоабе.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIем тIа шоай лоIамагIа дакъа лоацаш хилар Тува къонгаши мехкарийи. Цу юкъа цар эскара елар 40 эзар тIавагIа говр, салташта 5 эшалон хIамай совгIаташ, самолеташ хьаяра бахача нахагара гулдаь дукха ахча.

Халкъа шин лоIамагIа, 1944 шера августе ТНР ЗIамигача хурала чрезвычайни сессе дийхар СССР Лакхехьарча Совета Советски Союза халкъий боккхача дезале шоаш дIаэцар. 1944 шера 13 октябре арадаьннача СССР Лакхехьарча Совета указагIа Тува Российски Федераце хьанийцар автономни область санна.

Цу хIамо Тува историе чухьа керда этап хьайнийллар, цун социально-экономически дегIаахар Iалаьмате чIоагIа сихдир.

1953 шера керттерча даькъе чакхъяьлар юрта боахама еш хинна коллективизаци, хьалха цхьаннахьара вокхазахьа дIаюха бувлаш хинна хьайбаш леладераш цхьан метте баха баьлар.

Ленински къамий политика ларде а лувцаш, Туве чакхъяьккхар культурни революци, хьахилар шоай интеллигенци. ХIаьта керттердар тIа-тIа дегIаухаш бар дуккхача доакъоех латта юрта боахам, промышленность. Цу тайпара тувински халкъах социалистически къам хьахилар. Иштта, 1961 шера 10 октябре Тувински автономни областах Тувински АССР йир.

Къаьстта йоккхий эргалонаш хиннай республика вахаре бархIлагIчен нийслагIчен пятилеткай шерашка. 1967—1975 шерашка ерригa общественни производство дегIаенай 180 процент.

Советски Тува экономике хIанз керттера моттиг кхоач юрта боахамген лаьттах йоакка пайдане оахкалаш хьаяхарген. Хьайбаш леладаро республика юрта боахамо хьаеча продукцена юкъе 84 процент дIалоац. Укхаза кIаьда хьоаса бола тха доаккха жа, дулхан шурийнен доахан леладу. Традиционни да республике говраш, никалаш, саьрч леладелга.

Ялат, доакъара культураш дIаюв, оакхарий кхеду (сигала бос бола песец), бекх боаккха промысел лелаю.

Тува промышленни производство 1945—1975 шерашка дегIаенай 53-зза. КIора боаккхача Улуг-хемски бассейна ларде хьаяьй доагора-энергетически база. Мехка йовзаш я «Тувакобальт», «Тувасбест» яха йоккха ши предприяти. Республике довккхаш да дошув а ртуть а.

Ди тIехьа чIоагIлуш йоагIа укхаза кхачан, хьуна, гIишлон материалий, яйга промышленность а.

Халкъа боахам дегIабоалабеча доахача толамаша йиш хулийт наьха хьал-торо дикка айе. 1975 шера халкъа боахаме къахьегача хIара саго юкъера лаьрхIача бетта 147 сом алапи ийцад, 1970 шера хиннар 123 сом хиннача метте, хIаьта промышленносте къахьегачар дар лакхденнад 146 сомагара 176 сомага дIаккхоачаш.

ИйслагIча пятилетке хьалдаьд 446,2 эзар квадратни метр хула наха чубаха цIенош, городе вахача хIара сагага чуваха моттиг хьалха 6,9 квадратни метр хиннача 9 метрга дIа а кхоачаеш.

1975—1976 дешара шера республике болх беш яр 163 юкъаробразовательни школа, царех 30 нийслагIча пятилетке хьахиннараш а йолаш. Цига дешаш хилар 59,6 эзар кагирхо. Школашка къахьегаш ва 4,5 эзар хьехархо. Шин лакхерчен пхе лаьрхIа юкъерчен дешара заведенешка кийчвеш 6 эзар студент вар.

Республика къахьегамхошта хIанз дарба деш ва 731 лор, 2442 юкъера медицински персонал. Больницашка 3990 менги латт.

Шерагара шерага шоаш ду Iилман тохкамаш шерду хIанз республике йолча 5 Iилман учреждене. ХIара шера дукхагIа хулаш йоагIа культурно-просветительски учрежденеш. Писателий, художникий, журналистий творчески союзаша, книжни издательства, музыкально-драматически театра Паччахьалкхен филармоне, «Саяны» ансамбла, симфонически оркестра, краеведчески музея къахьегамхой сакхетам лакхбеча, уж Даьхени партеи гIулакха тешаме болаш хьалкхебача, хьалхашка увтта декхараш кхоачашдара оарцагIбоахача хьинаре дакъа лоац.

Тува хIама хьаду низаш Россе а СибарегIен а дегIаьхкача областий боарамга ца кхачалга теркал а деш КПСС ЦК, СССР Министрий Совето 1976 шера 10 декабре «Тувински АССР хIама хьаду низаш дIахо комплексни дегIадоаладара де дезарех» аьнна социам тIаийцаб. Цо цIаьхка хьагойт Коммунистически партии Советски паччахьалкхен Тува халкъа боахами культурен дегIайоалаяра денна йоакхо еш хилар.

ИттлагIча пятилетке республика халкъа боахам айбара 680 миллион капаложенеш дIаяхийта лерхI е нийслагIча пятилеткечул 1,6-зза дукхагIа. 1976—1980 шерашка е реконструкци ергья е керда хьалъергья 100 предприятии цехи. Юрта боахаме кийчъю продукци юкъера лаьрхIача хIара шера 26 процент лакхлургья 1971—1975 шерашка хинначул. Йоккхий эргалонаш хургья социально-культурни вахаре а.

Толамца кхоачашъяьй республика къахьегамхоша пятилетка хьалхарча шера заданеш. 1975 шерачул 6,5 процент яйбеннаб промышленни производства боарам.

Партен правительстваи лакха мах баьб дуккхача болхлой, колхозхой къахьегама. 1948—1975 шерашка орденаши медалаши еннай 8 эзар совгIача сага. ХIаьта алхха тIехьарча шерашка Социалистически Къахьегама Турпал яха цIераш еннай ни. У. А. Бавуноолу, Ю. Н. Зюзина, Д.-Н. Ч. Ооржака, К. Х. Данзырына, В. О. Янчата, Д. Д. Даваа.

СССР хьачуэцарца 20 шу дизарца дувзаденна 1964 шера Ленина, СССР 50 шу дизарца 1972 шера халкъий ДоттагIален орденаш еннай республикана.

РЕСПУБЛИКА ЙОВЗА БЕЗАМ БАРАШТА

Вай республике «РСФСР автономии республикай Денош» дезде доладеннача хана, дена хIара бета книжкаш дешарашта новкъостала эша материалаш гулъеш, книжкай витринаш кийчъеш хьабоагIа А. Чехова цIерагIча республикански библиотека болхлой.

Укх бетта цига хинначо а теркал ца еш йита хургьяц «ЛоархIамеча датай календарь» стенда тIа йоалла вывеска. Цу тIа июль бутт Тувински АССР-а хетабеш хиларах, книжкаш дешарашта лаьрхIа Тувински АССР-ах дувца выставка ярах, цу республика писателийн поэтийн книжкаш хьакъоастадарах хоам бу.

ШоллагIча этажа зала фойе ваьлча шоана гургья лаьрххIа витрина. Укхаза хьалъоттадаь да В. Ч. Очура «Сийлахь-боккха Октябри Тувеи», «Тува истории», Л. П. Потапова «Къулбехьен СибарегIен халкъаш», «Кызыл — Тува столица» яха а кхыдола а книжкаш, цу республиках лаьца материалаш тIайола газеташ, кхыдараш.

ХIанз август бетта вайцига Денош дездергдолча Удмуртски АССР-ах лаьца материалаш, книжкаш гулдеш ба укхаза. Иштта, цу деша йоькхо еш уж хьабоагIа бIарчча шу даьннад. Шийна тIадилла из гIулакх бехктокхаме хеташ леладу библиографа Куркиева Солбика Ниняс. Из ханиахьа оарцагIйоал цу даькъе мел эшар Iалаццдара.

М. ШАБИЕВ.

АРМЯНСКИ ССР. СУРТА ТIА: хьалъеш латтача Шамски ГЭС-а хий лоаттаду Iам болча — Воротански каскада цхьан станце. Сисански района кердача лаьттай эзараш гектараш хий детташ хургья.
О. ИВАНОВЕИ, М. ШАХБАЗЯНЕИ сурт.
ТАСС фотохроника.

ЛИПЕЦК. Новолипецки металлургически заводе болх бе йолаеннай бархIлагIа коксови батарея. Цун проектни низ шера 900 эзар тонн кокс лургйолаш ба. Батарея тIара дукхагIйоаа процессаш автоматизаци механизаци яь я. Агрегат болх бе дIайолаялийтаро торо хулийт хьалъеш йола ялхлагIа домна бедалца Iалашъе, химе продукташ хьаелга алсамдаккха.

СУРТА ТIА: бархIлагIа коксови батарея хьалъеча хьалхле лелаераш (аьрдехьара аьттехьа) Н. Чукин, Ю. Сарычев, РСФСР заслуженни гIишлонхо, бригадир М. Диденкои А. Суховаи.

В. КОЖЕВНИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Толамаш — къахьегарга хьежжа

КПСС XXV съезда решенеш кхоачашъяра оарцагIабаьннача Наурски района хьайбаш леладераша шоай берригa низ тIабахийтаб Сийлахь-боккхча Октябра 60 шу дизара цIей тIакхоачаш юртбоахама дерригача доакъой паччахьалкхен планаши заготовкаш яри кхоачашъярца пятилетка шоллагIа шу белгалдаккхара.

Укх шера хьалхарча ах шера итогаша хьахьокх тха сий долча хьайбаш леладерий дош гIулакхашцара къасташ доацилга.

Паччахьалкхенга дулх дохкара ах шера план районо кхоачашъяьй 109 процент, шура — 122 процент, тха — 116 процент. Планал совгIа декхя дулх 937 центнер да, хIаьта шура — 7435 центнер, тха — 1361 центнер. ДIадахача шера цу ханаца нийсдича бахача нахагара шура эцилга 18 проценти тха 7 проценти алсамдаьннад.

Юбилейни шера къаьстта хьинаре къахьег детта доахан леладераша. Юкъера лаьрхIача районе гIолла ах шера хIара Iаттагара яьккхай 1363 килограмм шура. ДIадахача шера цу юкъа яьккха хиннaчул 174 килограмм дукхагIа я из.

ХIара Iаттагара дукхагIа шура яккхарца белгалдаьннад ер боахамш: «Победа» совхоз — 1597 килограмм, «Советская Россия» яха совхоз — 1577, «Калиновский» — 1508, «Красное знамя» яха колхоз — 1455 килограмм.

Къаьстта дика хьоккхамаш да хIара Iаттагара 2009 килограмм шура яьккхача «Победа» совхозерча доярка Вдовина Екатеринай,

1700 килограммал тIех шура яьккхача «Россия» яхача колхозерча дояркай Лабазанова Хьалимата, Умхаева Евдокияй, Курмахадова Кайний, «Красное знамя» яхача колхозерча Джамбетова Заргана, Гайрбекова Асмарта, Висикаева Аймане, кхычар.

Деттача доахангара дукхагIа шура яккха новкъостал даьр а дер а да царна дика Iунал дар, дика кхабар. Доахан чулаттача хана царна телар шоаш кийчдеш хинна эдаь доакъар. Боккха теркам бора цар доакъарца мел эша хIамаш хилийтара. Специалисташа доакъарах еттар белкови а минеральни а хIамаш.

Доакъар дика кийчдора Ленина цIерагIча колхоза шурий комплексе. Цо новкъостал дир комплекса доахангара дукхагIа продукташ яхара. ДIадахача шераца нийсдича доахангара йоаккха шура 460 килограмм тIа а кхеташ 1337 килограммага дIакхаьчар из. Республике яьржача яхье котъяльрах цу колхоза комплекс республикански газетий Сийлеи улга тIа яьккхай. Уж толамаш дахийтара чIоагIа йоакхо йир Ленина цIерагIча колхоза керттерча зоотехника Гирин Николай Георгиевча, комплекса начальника Ибрагимов Дадаш Султановича.

ДIадахача шерачул дукха а дукхагIа яьккхай шура, дукхагIа ехкай паччахьалкхенга.

ЧIоагIа дог айденна ба хьайбаш леладераш. КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума соцамашеи КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела, Конституционни комиссе председатела иов. Л. И. Брежнева яьча доклада тIара доагIача декхарашеи, кердача Конституце проекто дегаш гIоздаьхача района хьайбаш леладераша дош деннад дIахо йодача хана толамаш кхы а лакхде, юртбоахама продукце дикал айе. Из да Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара цар де лаьрхIа совгIат.

Ф. ПОХОДНЕВ,
Наурски района юрта боахама управлене керттера зоотехник.

ХЬЕХАМЧИЙ НИКЪ

Духхьашха заводе нисвенначоа хало да укхаза доаллачох кхета. Тайп-тайпарча машиний механизмайн таташа, станокий оазаша, цахаддаш цар беча балхо цецвоаккх. Цхьан хана Яков Федорович Шкробат а ваьнав цу халонех чакх. Юххьанца цуна хетар цIаккха уж низ бола машинаш караерзалург а яц, цу татага воаладург а вац, аьнна.

Цхьабакъда из хьалхарча минутий мелал хиннаяр, из боккха низ цо цу сахьате караберзабир.

1961 шера «Красный молот» завода аьшкпхьарал деча цеха ученик хилар Шкробат Яковах. Из денал долаш ший болх дика кхетабеш вар. Из цу хана хиннача бесса виса а висав цун балха новкъостий дегашка. Ше лаьрхIар чакхдоаккхаш, дош аьннача долаш хиларо массане а тешам беллар цох.

ХIанз Яков Федоровича дувц: «ХIанз цхьан хана сай хиннача хьехархоех цхьаккха а къоасталац сога. Уж бицбеннилга-м дац са. Цу хана цар массане а цхьатарра шоай дега йIовхалца хьаллаьцар со, езаялийтар сона хIанз аз дег чура къоабалъеш йола аьшкпхьара говзал, цудухьа хала да царех цаI къоаставаь ала». ШоллагIча шера-м Яков ше а волавелар керда баьхкараш Iомабе. Цу заводе болх беча 16 шера ма дукха а хиннаб пуи уж.

— Во хьехамча ва шийл тIехболаш керда баьхка къона бараш ца Iомабер — йоах Якова. Уж дешаш оалача хана велакъежар довл цун юхь тIа. Цун цхьабола ученикаш балха пул тIехбаьннаб. Шоай хьехамча уллув къахьегаш ба цул ученикаш Калафтанови Мажулини. Цар шоай берригa низ тIабохийташ къахьегарца хьагойт шоай воккхагIволча новкъоста когаметта дIаоттаргхилар.

Вахаро саг моллагIча халонаш тIа оттаву. Цу тайппара гIулакх нийсделар Шкробата а. Цунна цIаккха моттацар шийна езаенна професси ший йита езаргья аьнна. Цхьабакъда лазаро из цунах ваьккхар. Лораша, цхьан юкъа из болх бита беза, аьлар. ХIанз из слесарий бригадир ва. Кердача балха тIа вахавар аьнна декхарех мукъаваьннавац Яков. Цун хIанз а арахецача продукцена тIахьажа веза, оборудоване балхага хьажа веза, массагIа да уж гIулакхаш. Продукце дикала, из ший ханнахьа арахецара, план йиллача хана кхоачашъяра — массадолча хIамаина жоп дала дезар бригадир ва-кх. Бригадера хIара саг ше-шийн оамал йолаш, балха говзала ше-шийн боарам болаш ма вий, цу массанеца таха деза, уж бовза беза. ХIаьта Шкробата из дика вIаштIехьадоал. Цунах теша дог доагIа цу бригадах, цар гIулакхех балха тIа доахача толамех лаьца дувцачунга ладийгIача.

ШоллагIча цеха цехкома председатела Иван Петрович Шабалина йоах: — «Яша сона вовза дукха ха я. Аз заводе болх бу а да 28 шу. Тхо шиъ цехашка диллача йоалахой да. Из балха тIа шиш болаш а доагIар хьадехаш а саг ва. Болх дика дIабодача хана, массадола хIама нийса долча хана, геттара гIадвахе хул из».

Шкробата бригада цхьа барт-цхьоагIо йолаш, профессионально, ший гIулакхашца, толамашца дегIаухаш я. Цудухьа завкома председатела Владимир Алексеевич Ковалева Октябра 60 шу дизара цIейна накъаболхаш тIехдика къахьегача производства хьалхалаттарий тоъал йIаьхача списка тIара йиъласIча цеха кузнеца-прессовщика, коммунистически къахьегама ударника, коммуниста Яков Федорович Шкробата цIи яьккхар.

Цу дийнахьа еррига зал нахах хьалйиза яр. Завода коллектив производства хьалхалаттараш даькъал бувца вIашагIкхийттабар. ЦIаьхха этта сатем боха а беш хьакхайкадир Андрей Наумович Арбузовна Октябрьски Революце орден ялара-Указ.

Цхьа ткъаь пхиъ шу хьалха обрубщика говзал Iомае волавелар Арбузов. Цо карайнцар атта болх бац. Пишка чура йоагIача бесса йола деталь цIенъе, из эшача дIаяхийта пайдана йолаш тоае еза. Цу халача балха тIа 150—170 процент ший нормаш кхоачашъеш болх беш ва Арбузов Андрей хIанз.

Андрей Наумович хIара бутт массаза бала ший къахьегама хьоккхамаш лакхде, дикагIа хилийта гIерт, «ше шийл хьалхавала гIерт из». Ткъаь пхиъ шера цхьан заводе, цхьан цехе, цхьан метте болх бар беташ бац. Цо доахийт балха тIа толамаш.

Цул тIехьа ца виса гIерташ къахьегаш ва цунца цхьана болх беш вола Садулаев Эмильхан а. Цо а ший бетта нормаш массаза тIехкхоачашъю. Дукха ха я цар шинне станокаш вIаши юхе латта. Ца ховр дIа-юха хоатт, вIаши новкъостал ду, шоай професse къайленаш ювц шоайла.

Яков Федорович Шкробати Андрей Наумович Арбузови, Эмильхан Садулаеви болхлой класса хьалхалаттачарех ба. Уж вIаши гаргаувзар духхьал доттагIал хинна Iац. Из я беча балха, цар цхьана леладеча гIулакха гаргало.

А. МАЦИЕВА.

ДЕКХАРЕХ ДИКА ЛОАРХIАБУ

КПСС XXV съезда решенеш толамца кхоачашъяра хьинэр кхо ца деш къа а хьегаш, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дузача цIейна сийленца накъбахара шерра социалистически ях йоаржаьча «Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахоша тIеххкоачашйир «Iаьржа дошув» даккхара пятилетка хьалхарча шера план, заданел совгIа даьккхар 41,6 эзар тонн мехкдаьтта.

КарагIдаьшачох кхоачамбаь Iеш боацача мехкдаьттен газн йоахача управлене мехкдаьттахоша доккхийи бехктокхамеи декхараш тIаийцад пятилетка шоллагIча, Октябра 60 шу дузача укх юбилейни шера а. Управлене масса йолча структурни подразделенешка кийч а яь юкъейоалаяьй социалистически яхьа положенеш. Уж толамца кхоачашъяра «ХIара балха денна — дикаля Знак», «Лала латтачарех цхьаккха тIехьавусаш хулийтаргвац» яхача девизех шерра социалистически ях йоаржаяьй мехкдаьттахоша. Цудухьа цхьа бутт дIабахийтабац цар паччахьалкхен плани тIаийца социалистически декхараши дикка тIеххоачаш ца деш.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дуза ер юбилейни шу къаьстта боча а хьамсара а да тха управлене болхлошта, инженерно-технически болхлошта, гIулакхерча наха, хIана аьлча укх шера август бетта «Горская» яхача моттиге духхьашха мехкдаьтта даккха доладенна 40 шу дизара цIей дезду оаха. Цунца дувзаденна из цIей дездеча хана къахьегама вахте латта бокъо яккхара йола шерра социалистически ях йоаржаяьй управлене мехкдаьттахоша.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара сийна къахьегама вахте латтарашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттигаш яьхачарна яла оттаяьй граждански тIема турпала Гикало Николай Федоровича цIерагIа йола призпреми.

Иштта къахьегам вIаштIехьбаккхарах дог гIоздоаха къахьегама толамаш даьхад оаха. Юбилейни шу долалуча хана тIаийца декхараш дикка тIеххоачашдеш хилар хьахьокх хьалхарча ах шера даькъа къахьегама толамаша. ДIабахача ялх бетта «Горскнефть» НГДУ коллективо планал совгIа даьккхад 20100 тонн мехкдаьтта. Продукци маьхала яккхара ах шера план 101,2 процент кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа маьхала яьккхай цо 170 эзар сома маьха продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 3,4 процент тIеххоачашъяьй. 64 болхлочун квалификаци лакхъяьй.

«Горскнефть» НГДУ социалистически яхье яьннача районни инженерно-технически службашта хадданза хьалхалатташ хьайоагIа Газдиев Кайт Юсуповича керте латтача шоллагIча районни инженерно-технологически служба коллектив. Цо иттлагIча пятилетка дIаяхача ялх кварталагIа «Горскнефть» НГДУ цехашта, участкашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг вIаштта ялхазза а йоаккхаш карара ялийтац управлене карара кара теля ЦIе байракх.

Тха управлене къаьстта дика къа а хьегаш башха-дика къахьегама толамаш доахаш хиларца белгалбаьнна ба смена начальник А. В. Лукин, мехкдаьтта доаха операторaш А. И. Ширяева, Ю. И. Исаев, И. Т. Шуваев, И. М. Басханов, скважинай лаьттан кIалхарча оборудованена ремонт ю оператор М. Эдильгериев, кхы дукха бараш а.

Къаьстта белгалдаккха дезаш да хьалхарча ах шера даьхача къахьегама толамий итогаш йича «Горскнефть» НГДУ ерригача цехий, участкай, службай коллективаша паччахьалкхен план кхоачашъяь ца Iеш тIаийца социалистически декхараш а толамца кхоачашдаь хилар. Цу масалас къаьгга хьахьокх «ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача ростовчаний инициативана дикача гIулакхашца жоп луш тха мехкдаьттахой хилар.

«Горскнефть» НГДУ мехкдаьттахоша доахача къахьегама толамашта юкъе дизза дакъа лоац рационализатораша. Хьалхарча ах шера кийч а яь производствана цар юкъейихьача рационализаторски предложенеша шера паччахьалкхена беш бола пайда 34,4 эзар сом да. Ерригa кийчъяьр 71 рационализаторски предложени я. Царех дукхагIъяраш тIаерзаяь я къахьегама овсарле лакхъяра, доаккхаш дола мехкдаьтта дукхагIа хилийтара, болхлой къахьегама хьалаш тоадара.

«ДIа-юха лела мачта-эклипс» яха боккхача маьхера предложени кийчйир рационализаторaша С. Эдильханова, Е. И. Александрова, И. Ф. Перезолова, П. М. Тамышевске. Цу предложене шера беш бола пайда 1789 сом да. ХьадоагIа мехкдаьтта дукхагIа хилийтара тIаерзаяь рационализаторaша К. Ю. Газиева, С. Х. Хаджиева еннача предложене шера паччахьалкхенна 1300 сом пайда бу. Тха управлене вIашагIа а ехка болх беш я мехкдаьттахой цехий, службай начальникаш юкъебоагIа творчески бригадаш. Дуккхача нахах латтача бригадаша тела рационализаторски предложенеш чIоагIа пайдане а хул производствана.

Иштта къахьегам вIаштIехьбаккхарах вай республикерча мехкдаьттахошта юкъе яьржача социалистически яхье укх шера хьалхарча кварталагIа тха коллективена хьалхара моттиг а хьожаеш карара кара тела ЦIе байракх елар. Из карара ца йоалийташ шу чакхдаккха а лерхI оаха.

КПСС ЦК майски Пленуча решенешта, СССР кердача Конституце проектана дикача гIулакхашца жоп а луш иттлагIча пятилетка хьалхарча шин шера задани укх шера 13 декабре кхоачашъе лерхI «Горскнефть» НГДУ коллективо. ЛаьрхIар дизза кхоачашдергхиларах бIубенна а ба мехкдаьттахой.

В. СОМИК,
«Горскнефть» НГДУ начальник.

КРОЛИКАШ ЛЕЛАЕЛГА ПАЙДАНЕ ДА

Вайна массанена дика довзаш да дика чам бола даар — кроликий (цIагIа лелаеча, кара Iемача пхьагалий) дулх. Ший ховхалга, дегIа пайдане хиларга диллача кроликий дулх толашагIа да котама а дерстача бежана а дулхал. Цунна тешал ду ераш саннача бакъдолчар. Кроликий дулхаца йолча белоках 90 процент дIаэц организмо, хIаьта бежана дулхах 62 процент мара эцац. Цул совгIа диэтически лоархIаш да кролика дулх, из даа могаду бераштa а ха яхача наха а.

Иштта из дарбана да кер лазабаьннача, дихк лазача, шекара диабет долча, дега лазар долча наха. Из дувзаденна да моллагIча пхьагала дулхаца лазар хулийта холестирин кIезиген дарбана йола лецитин дуккхен хиларца.

Шеко яц тахан вай вахаре кроликаш лелаяр доккха маIан дола, пайдане гIулакх хилара. ХIана аьлча уж лелаяро боахамашта новкъостал ду шоай хьайбаш метта а лоаттадеш паччахьалкхенга дулх дохкара план кхоачашъе.

Парте XXV съезда соцамаш тIа а саготала белгалдаьккхадац кроликаш лелаяр алсамдаккха дезилга.

Вай мехкарча дуккхача боахамий торо я юртбоахама из маьхала дакъа хьаллаца. Иштта кроликаш лелаяра дика хьалаш да юрташка бахача наьха а. Дукха зе а ца хулаш лелае йиш йола кроликаш сиха еб, дегIаух.

Укх тIеххьарча шерашка дуккхача совхозашка, колхозашка вIашагIъеххай кроликаш лелаяра лаьрххIа йола фермаш, дIакъайлача помещенешка а дика дегIауха доккха дегIамаш дола кроликаш лелаергйола комплексаш я хьалъеш.

Бахача нахага кроликаш дукхагIа лелаяйтара паччахьалкхено мах тIатехаб дийна йолаш дIачуийеча кроликашта а цар цIокашта а. Цудухьа вай берригача мехка тоъал лаьрхIача дикка дегIаденад уж лелаяри паччахьалкхенга йоххари. ХIаьта хIара шера тIа-тIа шерлуш да уж лелаю боахамаш. Масала, 1975 шера вай мехка дийна йолаш хьайцача кроликий дулх 170 эзар тонн дар, иштта хьайцар 100 миллион цIокилг. Къаьстта дукхагIа кроликаш лелаю РСФСР къулбехьерча районашка, Украине, Поволжье.

Кроликаш кхабара йоакхо ю доазол дехьа а. Масала, кроликех мел пайда боал дика хов Франце, Итале, Чехословаке, США, Швейцаре, Испане, кхыча мехкашка. Цига а вай мехка цхьайолча районашка а дика кхетаду хьайбай боахаме дукха лоархIаме дац аьнна хета из дакъа чIоагIа эшаш а пайдане а хилар.

ТIаккха мишта латт-теш вай республике цу маьхалча гIулакхах пайда эцар?

Бакъдар аьлча вай республике а кIезига бац шоай коа-карта кроликаш кхоаба нах БIаьш ба уж. Из гIалвугаш хIама да.

Цхьабакъда халахеташ да кхыдар. Из да вай республикерча боахамий кулгалхоша, специалисташа, цхьаболча шоай доалахьа цIенош долча наха из дика гIулакх тесса дитар. МоллагIа кхыдола хьайбаш леладе раьза ба уж, кроликаш шоашка хьоаха ца йича. Хьалха вай белгал ма-даккхара боахамий, бахача наьха, пенсионерий, дешархой торо я шоашта а паччахьалкхенна а пайдане йола кроликаш кхабеи ебаен. Царна ха деза цхьаккха сакхат тIадоацаш цхьоалагIча сортах дIачуэцача кролика цIоках 4 соми 10 кепиги лулга. Тоае хала йоацача цу цIокилгех ду дIайхеи, кIаьдеи, дейи, хозеи дувхараш. ХIаьта цхьагала цIокай качамаш кхыча дезача маьха качамашца цхьана къердаш да. Дуккхача наха лелаю црех яь кийнаш.

Кроликаш дегIа йоккха яц аьнна хеталу. Бакъда, из кхоачамбоацар кIала дутт уж сиха ебаро, дегIдаро. Юкъера лаьрхIача хIара нана кролико шера ю 60—70 кIориг. Шера 4—6-зза яхк уж. Кролик кхабарга дIадодар тIера даьккхача а 200—300 сом пайда лу цо. Укхаза кхы цхьа масал да доаладе. 420 нана кролик йолча цхьан фермо боахама хIара шера лургья 10 эзар кролик, вешта аьлча из да 30 тонн дулх, 10 эзар цIокилг. Вай лоалахарча республикаша а къаьгга хьагойт кроликаши цу тайпара кхыдола оакхарийн лeладар мел пайдане гIулакх да. Масала, Черси-Балкхарой республикера оакхарий леладу «Майский» яха совхоз цIи хеза я берригача мехка.

Ховш ма-хиллара, Нохч-ГIалгIайчен Iалама торонаш тара я Черси-Балкхарой мехкарчарех. Дале а вай республике, цхьа Ножа-Юртовски района А. Шерипова цIерагIча холхозагара дIаиккхача, яр тIаккхачалца цхьаккхе а боахам бац уйла тIа а яхийта из маьхала гIулакх хьаллоацаш.

Сона хетачох, геттара бакъахьа хургда укх гаргача хана кроликаш лелаю фермаш хьаеллара боахамий кулгалхой оарцагIа баьлча, бахача наха уж лелаяра хьалаш Iалашдича.

Укх сай статья тIа кхы а да са эла безам болаш. Шоай доалахьарча боахаме бахача наха мел дукха кроликаш лелаярах цхьаккхе налог яла езац. Цул совгIа уж йолае безам бараштa дикача фух йола кроликаш, царна эша доакъар Iалашдара новкъостал де кийча я районашкара заготконтораш. Оаш хьалкхеьча кроликий дулхи цIокилгаши дIа а цар эцаргья.

Со дог тийша ва вай республикерча боахамий кулгалхоша, бахача наха, пенсионераша, дешархоша кроликаш лелаяра йоакхо ергхиларах. ЧIоагIа пайдане а сакъердаме а гIулакх ма-дий из.

Б. ДИКАЕВ,
ветеринарни Iилмай кандидат.

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКАРА

«60 ЦIЕ ИЛЛИ»

Иштта цIи йолаш я, советски радиоца йийха бувзам а лоаттабеш, ГДР радио керттерча музыкальни редакце кийчъяь керда программа. Из я Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна хетаяь.

Программа ладувгIарашка довзийт Советски Союза истори, дек дукххачарна дезаденна болхлой класса иллеш, СССР-ви социалистически содружества кхыча мехкийн халкъий иллеш.

АПН.

ДОТТАГIЛЕН УНИВЕРСИТЕТ

Пазарджик яхача болгарски городерча К. Величкова цIерагIча лаьрххIа йолча математически школе хьайийллай доттагIала университет. Из вIашагIъеллай школьни комсомола комитетеи болгаро-советски доттагIлен окружной Цlени инициативагIа Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 60 шу дизара сийна, кIаьта «Октябра сийгашкара» аьнна цIи а тиллай цунах.

Цига ладувгIараштa я кхо факультет — «Советски литература», «Советски киноискусство», «Советски музыка» яхац.

— Опыт йолча педагогаша ешаш йола лекцеш хинна ца Iеш, университета программаца да бовзаш болча артисташца, иштта Советски Союзера баьхкача хьаьшашца вIашагIбетталулга, доттагIлен сайренаш, кагирхой викторинаш, конкурсаш-концерташ, — йоах Красимира Благоевас. — Кийчъеш я «Октябри Болгарии», «Болгараш — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце доакъашхой», «Сийлахь-боккха Октябрь болгарски художникий кхолламе», «Октябри болгарски литературеи» яхача темаех йола сакъердаме диспуташ.

Е. ВОРОБЬЕВ,
АПН соб. корр.

София.

ШЕРЛУШ ДОАГIА ВIАШИ ХУВЦАМАШ ДЕЛГА

Чехословакеи СЭВ-а членаш долча мехкаштеи юкъе химически изделеши, полуфабрикаташи, бедали вIаши лоаттаелга хадданза лакхлуш да.

ЧССР импорт дIаяхача пятилеткагIа 150 процент айелар, хIаьта экспорт — 188 процент. Иштта уж дегIайоелае лерхI 1976—1980 шерашка а. Чехословаке химически промышленноста даькъера эггара йоккхагIйола партнер я Советски Союз. Цо цига лоаттаер дукхагIча даькъе мехкдаьтта, Iалама газ, фосфаташ, поташ я.

Чехословаке химически промышленноста СЭВ-а гIолла кооперировании специализации елга шерлуш доагIа. ЧССР боккха лоархIам болаш да изопренови каучук, доакъарех тохаш йола химически, биохимически молхаш, мехкдаьттах яь доакъарий белокаш, органически бесараш, пхьегIаш юлаш йола цIагIа эша химически хIамаш цхьана хьаелга.

(АПН).

МИШТА ОЗАРГДА ГIА

Варшавана юхерча бешамаш лелаяра Института изотопий лабораторе хьаяьй гаьнаш тIара гIа озара йола прибор. Уж озара гаьнаш тIара хьадаха дезац. Кхоачам ба цу кIода тара йолча прибораца гIа хьалаьцача, счетчико хьахьокх гIа мел дозал долаш де. Приборах пай да эц гIаца а баьцаца а мел тIунал я хьожаш.

Юзеф КУДЕЛЯ,
польски журналист.

(АПН).

АЛЬМА МАТЕРА СИЙНА

Советски вузаш яхача монгольски специалисташа 16 эзар саг чувоагIа ассоциаци хьаяьй. Царех эзар саг юкъе волаш я медикий секци.

МНР-е вIашагIъелла унахцIено лораяра систем СССР-е могашал лораяра гуманни принципаш йолаш я. Монгольски лораша тIаьгIертта Iомаю советски коллегий опыт, профессиональни говзала къайленаш. Цхьана аймакашка уттташ чаккбоал, цига эша гIо ду, консультацеш ю, лекцеш еш. Секце планагIа «Советски медицинана карагIдаьннар» яха выставка е, иштта медицински литература библиотека а вIашагIйолла лерхI.

Ассоциаце членаш ха дIа ме йода дукхагIа хургба. Советски Союза шовзткъеи итт городе хIанз дешаш кхо эзар гаргга монгольски студенташ, аспиранташ, стажераш ба.

(АПН).

Наха гIулакх де гIерташ

Книжка нахага дIакхоачийтача, наьха цунцара безам совбоаккхийтача шийтайпара моттиг дIалоац библиотекаша. Советски Iаьдал далале хьалха дешара сердал дIакхоачаш хиннаяц мискача къахьегамхошка. Къаьстта баьден нийрчен хиннад зIамигача къамий вахар. Школаш, библиотекаш наггахьа мара хиннаяц. Иштта революци ялалехьа ерригача ГIалгIайчене цхьа библиотека мара яцар. Из хиннай Буро-кIалхарча Крепостерча Назрановски лоамарой школе. Цун книжкай фонд ерригa хьайийцача а 750 томага мара дIакхачацар.

ХIаьта тахан-м иззал книжкаш моллагIволча къахьегамхочун шийцIагIарча библиотеке хилча а саг цецвала хIама дац. ХIаьта духхьал цхьан Наьсарен районе школашкара яраш а тIехь дагарйича итташ библиотекаш я.

Царех йоккхагIъяр я Назранера районни библиотека. Цунга хьежжа дукхагIча даькъе цунах тийша да районa библиотекаша шоашта хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашделга, района партийни организаце чакхбоахача общественно-политически а идеологически а балха библиотекаша дика гIо делга.

Цу даькъе укхаза деррига а дика да оалилга дац. ХIаьта а белгалдаккха доагIа укх тIеххьарча шера центральни районни библиотека болхлоша шоай болх дика эргабоаккхаш тоабаьлга. Керттердар да района вахаре лоархIаме мел долча гIулакха юкъе цар дакъа лоацилга.

ХIанз вай беррига мехка СССР кердача Конституце проект шерра ювцаш йолча хана библиотека болхлоша кийчъю книжни выставкаш, стендаш. Хан-ханнахьа керда книжкаш е газеташ тIара, журналаш тIара статьяш юкъеккхуьхьаш шерлуш хьайоагIа «Оаха хьал а къоабал а ю» яха книжкай выставка. Иштта укхаза болх беча наха чIоагIа гIо ду Конституце проектах лаьца материалаш пропагандисташта, агитатораштa, политинформатораштa хьахаржара.

Цул совгIа, библиотека болхлой шоаш а хул предприятешка, совхозашка, дешара заведенешка. Иштта дукха ха йоаццаш «Назрановский» совхоза къахьегамхошта хьалхашка КПСС ЦК майски (1977 ш.) Пленума) материалех, цига КПСС ЦК Генеральни секретара. СССР Конституционни комиссе председатела новкъоста Л. И. Брежнева даьча къамаьла чулоацамахи вай мехка Керттерча Закона проектахи дувцаш хилар библиотека отделa заведующи — Муталиев Султан. Цу тайпара беседаш кхычахьа а хишай, хIанзчул тIехьагIа чаккхьяла кийчъеш а я.

ЛоархIаме моттиг дIалоац библиотека балха юкъе бахача наха атеистически кхетам балара тIадерзадаьча гIулакха. Укхаза йолаш я лаьтта-тIа вахар доладалараха ди хьахиларахи дувцача литературах кийчъяь стендаш, витринаш, къонача атеиста лаьрхIа книжкаш хьахьокха моттиг.

Библиотекера деша книжкаш йийдераш раьза ба укхаза хIара бетта пкъа чакхдоахача информаце денна. Цу дийнахьа библиографаша дIадовзийт чакхбаьнача бетта библиотеке кхаьча керда книжкаш. Из тIагIолла деш гIулакх дац укхаза. Дукха дIаьхдаь а ца дувцаш наха лоацца дIабовзийт хIара книжка чулоацам, къаьстта дувц специалисташта долча литературах. Цо гIо ду Назране болх беча дукхача специалисташта шоай балха эшаш дола книжка арадаьнилга ха а а цунах пайда эца а.

ХIанз кхашкара балхаш шерра даьржача юкъа библиотека болхлой каст-каста хул кхашкарча станашка. Иштта дукха ха йоаццаш уж хилар Пхьилекъонгий — Юртарча отделене. Цига «Вай вахаре чIоагIа лоархIам бола хIама» яха СССР Конституце проектах йола лекци йийшар районерча къахьегамеи тIемеи сийлен музея директора Мальсагов Хьажмоахий Тухана. Цу дийнахьа библиотекараша арахийцар ялат чуэцара хетаяь «Молни», социалистически яхье хьалхе лелаеча толашагIболча нахах дувцаш йола къахьегама листокаш. Иштта кхашка къахьегараштa деша долаш дар керда журналаш, газеташ.

Наха накъабала гIерташ, царна гIулакх де безам болаш къахьег библиотека болхлоша.

С. ПАРЧИЕВ.

СУРТА ТIА: аргIанара книжкай стенд кийчъеш ба библиотекараш (аьрдехьара аьттехьа) Цокиева Радимхани Газдиева Светан.

И. ПЛИЕВА сурт.

Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара хетаяь я СССР ВДНХ гойташ йола «Автомобильни промышленноста предприятей — Ерригсоюзни социалистически яхье котъяьнарий опыт» («Автопром-77») яха экспозици.

Выставке дакъа лоацаш я цу отрасле хьалхле лелаю 10 предприятии объекти. Итт эзарнел совгIа экспонат йолча цун разделашка хьагойташ да балха эффективность лакхъечен, производствана кулгалдар тоадеш эргадоаккхачеи, продукце дикал лакхйоаккхачеи автомобилаш ерашта карагIдаьннараш.

Экспозице хьахьокх КПСС XXV съездо отрасла хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча социалистически яхьа лоархIам боккха хилар.

Предприятеша — доакъошхоша цига дIахьоргда шо-шоай денош.

СУРТА ТIА: «МАЗ-7310» яха бортовой платформа йолча автомобилахи шисоа йолча «МАЗ-8385» яхача прицепахи латта автопоезд. Дизза дола автомобила дозал — 4390 килограмм, тIехьатессача прицепа дозал — 2500 килограмм. Двигатель — 12 цилиндр йола, 525 говра низ бола дизель, эггара лакхара сухалсахьата 60 километр. Машина хьае дагадехар а хьаьр а я Мински автомобильни завод.

ТАСС фотохроника.

Улица цIей

Мусоров Павла цIерагIча майдан тIа вIашагIкхийттаб дукха нах, дог гIоздаьнна ба уж. Теркам тIаозаш да «Ленински парти — тхо коммунизмага дуга халкъа низ» яха йоазув тIадола лозунгаш.

П. Мусорова цIерагIча улица цIей деза деча бахача наьхца хьоашалгIа баьхкабар Октябрьски района къахьегамхой, партийни, советски, комсомольски болхлой. ЦIей хьадийллар райисполкома секретара Достова Ранса Максимовнас.

Боккхача теркамца ладийгIар гулбеннараша парте райкома секретара Кизилова Любовь Павловнас паччахьалкхен Керттерча Закона проектах а Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци хиннача 60 шера вай мехка а республике а хиннача хувцамех а дийцачунга.

Гулбеннараша дика тIалийцар республикански архива йоккхагIйолча Iилман болхлочо Морозова Анна Тихоновнас «Са Нохч-ГIалгIайче» яхача темах яь выступлени. Революци хилалехьа шоай йоазув доацаш хиннача нохчийн гIалгIайн халкъашта советски Iаьдало денначох, таханарча вахарах дар цо дийцар.

Райисполкома председатела Безгласный Анатолий Михайловича Октябрьски района вахарах дийцар. Общественни хьинар айденнa дIахьош да районе СССР Конституце проект ювцилга. ИттлагIча пятилетка шоллагIча шера ах шера план ханал хьалха кхоачашъяьй районо.

Дукха болх чакхбоакх района хозьяра, наьха вахара хьалаш тоадара. Цу гIулакха лаьрхIа дIадахача шера 327 эзар сом ахча дIадахийтар, укх шера дIадохийтаргдар — 527 эзар сом да. Хьалъяьй 147 моттиг йола берий беш, 220 сага лаьрхIа столови, пхи павильон, ялх улица тоаяьй, иштта кхыдола гIирсаш хьалдаьд.

Комсомола райкома секретара Сатуев Хьусена даь къамаьл районни комсомольски организаце вахарах дар. «Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара — 60 ударни вахта» яхача девизагIа къахьегаш я юхьланцара комсомольски организацеш. Шерра яьржай районa комсомольцашта юкъе Ленински комсомоло КПСС ЦК-ага Сийлахь-боккхача Октябра 60 шу дизара сийна дохьийтаргдолча рапорта кIала кулг язде бокъо яккхара йола социалистически яхь.

Дукха дика гIулакхаш карагIдаьннад районни комсомольски организацена. Царех цаI да «Промавтоматика» НПО, «Октябрьнефть» НГДУ, Октябрьски бурувдеттача балхий управлене комсомольски организацеша районни пионерий ЦIа хьалде дIайолаяь инициатива.

Хь. Сатуева иштта дийцар Советски Iаьдал бахьан шийвахар дIаденнача граждански тIема къонача турпалах Мусоров Павлах.

ЦIей йистедоалаш Н. К. Крупскаяй цIерагIча культура Дворецa «Светофор» яха цIи йолча агитбригадои «Голубой экспресс» яхача вокально-инструментальни ансамблои гулбеннараштa концерт хьекхар.

Л. ЕВЛОЕВА,
КПСС Октябрьски райкома инструктор.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕКА» КОТАЛО

Июль бутт камаьрша хилар Грознерча футбол езараштa. Укх цхьан бетта вIаштта диазза цIагIа ловзаш хилар «Терек». Хьалхарча кхаь матчага сапна самардийнахьа а вай команде Ивано-Франковскерча «Спартакаца» чакхъяьккхачунга хьажа стадиона трибунаш тIаьк аьнна хьалйиззал нах гулбеннабар.

Из вIашагIкхетар а хьинаре дIадоладир «Тереко». Юххьанца а гучадаьлар вай команда хьалхарча мугIарашка ловза футболисташ шоаш кадайгIа хиларах хьаьший защитникаш халча уттабеш ловзилга. Цкъаза бургац миччахьа а дIатехача а сагота бацар уж шоай наIараштa гаьна яьккхача. Цу юкъа шоаш еча атакашка тIеххьара гIа нийсса баккха мегадаларе «Терек» хьалхаяргйолаш дар гIулакх. Дале а из царна карагIдаланзар. Иштта, 3-ча минуте аьтта оагIорахьара дIаволаьенна вIаштта кхо защитник Iеха а ваь хьаьший вратара Белея шоаш шиъ мара воацаш духьала нийсвелар О. Хохленко. Цхьабакъда бургац наIарашка ца а хьожаеш вратарь а Iехаве из воларах хIама хиланзар — бургац грозненций форварда когашта кIал кхоссавеннача Белеяга кхаьчар.

Хьадхабовла аьттув болаш моттигаш шоай кхы а нийсъелча а царех пайда эца маганзар вай футболисташта 36-гIа минута яьлалца. Цу юкъа шоловзарах кIоарга кхеташ волга хьахьекхар «Терека» капитано А. Синькос. Цо шийга бургац говза хьакхачийтача хьаьший защитникашта юкъеда чакх а ийккха из наIарашка чутехар тIехьарча матчашкa дика ловзача В. Якушкина.

ШоллагIа гол чутехар а В. Якушкин вар. Юха а «Спартака» защитникех мукъаваьннача цо 62-ча минуте счет 2 : 0 йир. ХIаьта цул тIехьагIа кхо минут ялалехьа кхоалагIа бургац чутехар В. Тяпкина. Иштта счет 3 : 0 а йолаш котъяьлар «Терек».

М. САЛМАНОВ.

Цу дийнахьа кхыйола командаш шоайла иштта лайзай:

«Спартак» (Москва) — «Торпедо» — 4 : 3, «Шинник» — «Колхозчи» — 2 : 1, «Таврия» — «Металлург» — 2 : 0, СКА — «Кривбасс» — 5 : 0, «Спартак» (Орджоникидзе) — «Нистру» — 2 : 0, «Кузбасс» — «Уралмаш» — 3 : 1, «Звезда» — «Рубин» — 3 : 1. ХIаьта Ленинградера «Динамои» «Памири» 31-ча июле ловзаргья.

ТУРНИРНИ ТАБЛИЦА
(28-ча июлага диллача)

Командеш	Л	К	Н	Э	В	О
1. «Пахтакор»	21	10	9	2	31—13	29
2. «Кузбасс»	21	13	2	6	36—22	28
3. «Динамо» Мн.	20	11	5	4	26—11	27
4. «Спартак» М.	21	11	5	5	43—30	27
5. «Таврия»	21	10	6	5	27—14	26
6. «Терек»	21	10	5	6	38—24	25
7. «Нистру»	21	8	9	4	26—22	25
8. «Шинник»	21	7	10	4	28—21	24
9. «Уралмаш»	21	10	4	7	32—30	24
10. «Памир»	19	10	1	8	28—21	21
11. СКА	21	6	8	7	24—24	20
12. «Спартак» Орд.	21	7	4	10	26—31	18
13. «Торпедо»	21	7	4	10	19—29	18
14. «Спартак» И-Ф.	21	4	9	8	20—28	17
15. «Динамо» Л.	20	4	8	8	24—32	16
16. «Металлург»	21	4	8	9	14—25	16
17. «Кривбасс»	21	6	3	12	25—35	15
18. «Колхозчи»	21	6	3	12	22—41	15
19. «Рубин»	21	4	6	11	19—37	14
20. «Звезда»	21	2	7	12	16—35	11

IИЛМАХОЙ ДАГАБУВЛ

Дукха ха йоаццаш Грозне хилар СССР Iилмай Академерча СССР исторе Институто, лакхерча школа Къилбаседа-Кавказски Iилман центро, Нохч-ГIалгIай исторе, меттеи литератураи Iилма-тохкама институто вIаштIехьъяьккха йиъ томах латташ дола «Къилбаседа Кавказа халкъий истори» яздеча дакъа лоацача Iилмахой совещани. Цига дакъа лоацаш бар Москвера, Дагестанера, Черсий-Балкхаройчера, Къилбаседа ХIирийчера, Краснодарски, Ставропольски краяшкара, кхычахьара баьхка дукха цIи хеза Iилмахой.

Лоацца къамаьл а деш совещани хьайийллар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара М. О. Бузуртанова. Цо белгалдаьккхар Къилбаседа Кавказе дахача къамий вIашагIтеха истори яздар Къилбаседа Кавказерча автономни республикай, краяй культурни Iилмани вахаре доккха хIама хургдолга, советски исторически Iилман юкъе йоагIаш йола моттиг дIа а лаьца, къамашта юкъера доттагIали вежарали дIахо чIоагIдара, вай мехка коммунистически общество хьалъяра уж кхотадараи тIадерзадараи цо гIо дергдолга.

Совещане балха кулгалдеш хилар керттерча редакционни Совета председатель академик А. Л. Нарочницкий. Цо белгалдаьккхар Къилбаседа Кавказа къамий истори яздар вай мехка цхьацайолча регионий (Средни Азе, Казахстана, Закавказья, Прибалтика, иштта кхыярий) истори яздара боккхача Iилма-тохкама балха цхьа дакъа долга. Регинальни историш яздеlга белгалдаьд иттлагIча пятилетка шерашка чакхбаккха лаьрхIача Iилма-тохкама балхий паччахьалкхен плана юкъе. Цудухьа, аьлар академика А. Л. Нарочницке, Къилбаседа Кавказа къамий истори яздеча дакъа лоацаш болча Iилмахоша дагакхаба деза шоашта вай партеи правительстваи тIадиллар боккха лоархIам болаш гIулакх долга.

Йиъ томах латташ бола из болх историко-проблемни маIан долаши Къилбаседа Кавказе дахa къамаш общественни, социально-экономически культурни даькъе дегIаахара ерригa оагIонаш чулоацаши хургба. Цу Iилман балха керттера принцип хургья — историзма принцип, къамаш исторически дегIаахар ленински къаман политика, социалистически интернационализма ларда тIа класcови, партийни хьисапе дашхар. «Къилбаседа Кавказа халкъий исторена» юкъе лоархIаме моттиг дIалоацаргья хIара къам дегIаахара юкъара закономерносташи хIара къаман шийкъаьстта белгалонашни хьахьокхаро, вай мехка социалистически общество хьалъяра хIара къамо юкъедихьа дакъа къоастадаро.

Иштта цу балха юкъе йоккха моттиг дIалоац вай ханарча Iилман карагIдаьннарий ларда тIа Къилбаседа Кавказе дахача къамий этногенез хьахьокхаро, уж Россех дIакхетарах царна исторе хана йоахала даьнна беркат белгалдаро. Цу тIа дувцаргда Къилбаседа Кавказа къахьегамхоша феодальни капиталистически лоала духьала лоаттабаьча къовсамех, гучадоахаргда революционни къовсама уж юкъебовлара социально-экономически бахьанаш, къоастаергья, вай беррига мехка санна, Къилбаседа Кавказе а хиннача кхаь революце юкъара закономерносташи духхьал цун шийи мара йоаца белгалонаши. Шийкъаьстта моттиг дIалоацаргья буржуазни националисташтеи моттигерча контрреволюцеи духьала къовсам лоаттабара деррига революционни низаш кхотадара бола Коммунистически парте кулгалдара лоархIам белгалбаро.

Иштта йоагI-йоагIача томашка керттера теркам тIаболхийтаргба Советски Iаьдал котдалара исторена, эрсий къамо Къилбаседа Кавказа къамаш экономически, политически, культурни даькъе дегIадоаладара юкъедихьа доккха дакъа хьахьокхара, социалистически къамаши народносташи, керда исторически юкъарле — советски халкъ хьахиларaи социалистически къамашта юкъера вIаши леладу гIулакхаш дегIаахараи.

Совещане «Къилбаседа Кавказа халкъий исторе» 2-ча тома чулоацам боашхача дакъа лаьцар цIи хезача историкашa — исторически Iилмай доктораша В. К. Гарданова, В. Г. Гаджиева, Р. М. Магомедова, Т. Х. Кумыкова, В. П. Невскаяс, Г.-А. Д. Даниялова, Н. П. Гриненкос, Г. Х. Мамбетова, дукхача кхычар.

Советски кавказоведенеи юкъе лоархIаме моттиг дIалоацаргйола из Iилман болх язбара пайда хьабаргболча тайпара чакхъялар из совещани.

Ш. АХМАДОВ,
Нохч-ГIалгIай исторе, меттеи литератураи Iилма-тохкама института сектора заведующи, исторически Iилмай кандидат.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 июль

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Велава хIана дац аьнна дола истори» яха телевизионни художественни фильм. Хьалхарен шоллагIен сери. 14.00 — «Хьа къахьегам хьа сийле я». Документальни фильмай программа. 14.55 — «Эрсий мотт». 15.40 — Шахматни школа. ПхелагIа передача. 16.10 — Бераштa дола фильм. «Къаьнача мастеоа баскет» яха телевизионни дукхха серийни художественни фильм. 4-гIа сери. 17.15 — «Самукъане стартaш». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.35 — Телеплакат. 18.40 — «Советаши вахари». Передача дIахьу юридически Iилмай доктора Васильева. 19.10 — «Советски иллей антологи» яхача циклацара «Моряхех дола илли». 19.45 — Центральни телевидене экрана тIа эггара хьалха». «ЧIагIа делха догIа» яха художественни фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — «Документальни экран». Передача дIахьу поэта Р. Рождественске. 22.45 — «Георг Отц а, опера а» яхача телевизионни музыкальни фильма премьера. Йистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Хьа къахьегам хьа сийла» яха дешархошта йола передача. 18.15 — Мультфильмаш. 18.40 — Кагирхошта дола «Заманхо» яха телевизионни журнал (гIалгIай меттала). 19.20 — Республика кхашка. Рейд (нохчий меттала). 19.30 — Концерт.

29 ИЮЛЬ

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «ЧIоагIа делха догIа» яха художественни фильм. 10.45 — РСФСР халкъа артиста Баблоева хьалхалеиц Ленина орден лелаеча Московски тIем округа иллейи халхарийи ансамбла концерт. 11.10 — «Дайи бераши» яхача циклацара «ВАЗ» завод а, нах а» яха телевизионни документальни фильм. 14.00 — Документальни фильмай программа. 15.00 — Марк Твен. «Тома Сойера лелабаь тамашийна хIамаш». 15.30 — «Череповца — 200 шу». Передачана юкъе дакъа лоац КПСС Череповецки горкома хьалхарча секретара Купцова. 16.00 — Бераштa йола телевизионни короткометражни художественни фильмай программа. 17.00 — «Машинаькъа транспорт — 77». Дуней халкъашта юкъерча выставкера репортаж. Передачана юкъе дакъа лоацаш ва СССР Машинаькъа министр Павловский. 17.30 — «Зурманчаш, шоаш дола моттиг хьайовзийта». 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Самукъане ноташ». 18.30 — «Котало». Передача дIахьу Советски Союза шоазза Турпала, Эскара инарала Белобородова. 19.00 — СССР Конституце проект ювц. Истола тIара беседа (нохчий меттала). 19.25 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 19.45 — СССР Конституце проект ювц. СССР юстице министра заместитель Сухарева къамаьл. 20.00 — «Вай биографи 1939-гIа шу». 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Футболах ловза вIашагIкхетар. ГДР сборни — СССР сборни. Лейпцигера передача. 23.00 — Эстрадни концерт. Йистедаьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Мультфильм. 18.10 — Деакъараш кийчдара хьинар тIадахийта. «ХIанзара лоархIамера декхар» (нохчий меттала). 18.20 — Социалистически яхьа экран. Малгобекски район (гIалгIай меттала). 18.50 — Киножурнал. 19.00 — Искусства мастерий концерт. 19.45 — «Ишунера аха» яха телевизионни документальни фильм.

РАДИО

28 ИЮЛЬ

6.30 — Халкъа тIахьожам дIахьош ба (гIалгIай меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — Концерт (нохчий меттала). 8.40 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (гIалгIай меттала). 9.15 — «Вай лоаллахой болча». Къилбаседа хIирашкахьара передача (гIалгIай меттала). 9.30 — Ден тема. 9.40 — Ашараш. 9.45 — «Цхьаькха а тIехьаьусаш воацаш». Назрановски кирпичний заводера передача (гIалгIай меттала). 17.00 — Радиоладувгlархой заявках дола концерт. 17.25 — Дего хьехарах (нохчий меттала). 17.45 — «СССР Конституце проект ювц» Беседа (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республикеи Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунда 3—7 метр, делкъел тIехьагIа республика къилбаседерча районашка 7—12 метр чIоагIа мух а хьекхаш, фегара температура республике гIолла 27—32 градуси Грозне 29—31 градуси йIовхал йолаш а ха отта тарлу.

29—30 июле хувцалуш морхаш а йолаш, цхьаннайолча моттигашка догIа а делхаш (из ди къувкъаш хила а мег), къилбаседа-малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш, фегара температура буйсашка 14—19, деношка 26—31 градус йIовхал йолаш ха хила тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТIАКIАЛТIАЯЬККХА ЯЛСМАЛЕ

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Массехк бутт хьалха Филипсскверерча торонтски муниципалитета зданена хьалхашка хилар демонстраци. Укхазарча хьалашка диллача из массаза хулаш дар санна дола гIулакх да: итташ нах вIашагI а кхийтта плакаташ бе а дехка, йист ца хулаш го боахаш лелар. Укхаза бахарех цхьаккхе цен воаккхаш дацар плакаташ тIара «Бе болх ба!» яха дешаш я: уж шоаш а ба цу тайппарча гIулаккхех каст-каста дакъа лийца.

Иштта дале а из демонстраци массаза хулараш санна яцар. Из вIашагIъеллараш бар укх тIеххьарча шерашка СССР-ера Канаде баха дIабаха жугатий.

— ХIара дийнахьа яхар санна ух со волча СССР-ера хьабахка нах, — дувц «Си-эйч-Ай-Эн» яхача торонтски радиостанце цхьан программа директора Василевич Ника. — Уж сона тIагIерт «Болх лаха новкъостал де!» яхаш. Цар йоах клица наькъашка на лелар духьа фуннагIа де раьза да шоаш. Царех дукхагIбараш лакхера е юкъера технически дешар дийша ба. Со-м чIоагIа раьза вар царна новкъостал де, тIаккха уж укхаза цхьаьнена е эшашм бац. Дукхачар саготдеш дагалувц ваь мохк. Аллха хIанз мара кхийттадац тхо, дувц цар оахош фу доадаьд. СССР-е дукхагIа бараш дикача гIулакхаш тIа бар, хьал-торо дика яр, алалеш кхоачам болаш дар, хIаьта хIаравар шийIаламо йолаш вар. ТIаккха укхаза... Хьажал «Iаьржача» рынке. СССР-ера баьхка жугатий ба укхаза массайолча хана. Цар дохкаш да сахьаташ, матрешкаш... эо хьисап да из.

«Канада — советски иммигранташта йола тIакIалтIаяьккха ялсамале». Цу тайпара корта а болаш я «Торонто стар» яхача газето кепатехa Василевича дийцар дIахо чIоагIдеши цунна кхы а бакъдараш тIатохаши йола статья.

Электроприбора чу тоаеча моттигерча цхьан мастерске болх беш ва хьалха рижски профессор — электронщик хинна Лившиц Борис. Педиатора специальность йола цун сесаг шоллаш йохкача тика чу я болх беш. «Итт шу даьлча деррига шийн метте оттаргда яхаш теду тхо, — йоах эгIазьяхача Лившиц Иннас. — ТIаккха сона беза Риге сайга хиннар санна бола болх итт шу даьлча а боацаш, хIанз. «ЦIаккха а меттадацар сона боагIаш бола болх лахар иштта хала гIулакх да», аьнна, — яхаш йиш еха доккха са доах мара. «Торонто стар» белгалдовх: «СССР-ера Малхбузе эмиграце бахача кхыболча эзараш наха санна Лившиц Бориса а гучадаьлар малхбузен ялсамален дукха бIарг тIа на отта вож оагIув а хилар».

Ялсамален тIакIалтIара оагIув яйзар ленинградски НИИ автомобилий двигателий конструктор хиннача Пиваруна Анатолена а. Iилмай доктор, 35 Iилман балха автор Канаде лодкашта ремонт еча болх беш ва. США дIаваха лерхIаш вар из. ТIаккха дехке взьицав: кхы хIама деце а зуламашка диллача Канаде сатийнагIа я.

Иосиф Морон торонтски цхьан кафе балха эттав: телефонаца заказаш даь кхача бахьа беззача дIаххувь по. Цун сесаг — рижски завоза хинна инженер — чIоагIа цамогаш я, яьча мехка юхаяхарга сатувс по. Ленинградски больнице лор хинна кхалсаг хIанз цхьегIаш юлаш я. «Эмбер» яхача ресторане. Хьалха хинна инженер хIанз пандар лекхаш ва торонтски таверне...

Итташ болча «хинпарашкара» интервью йийцар газето. Цхьаннех вож тара дола гIулакхаш, шоайла тара лоткъамаш, хьатарра дола хьашташ: «Тха болх бе безам ба, цул совгIа тхоай говзалах».

«Массайолча хана озабенна хиларо, малхбузен вахара кхыча ритмо шоаш йолгa хьагойт, — язду газето. — СССР-ера баьхкача иммигрантий дезала юкъе дукхагIа ца тоамаш тувл». Василевича дувцарах цу тайпара ткъаь пхиъ гаргга дезал бехаб алхха цхьан Торонте. «Торонто стара» доаладу жугаташта-иммигранташта гIодара монреальски бюро служба керте латтича Кейд Джозефа дешаш. «Советски иммигранташ хата бовл кердача вахарга. Уж пхьакхе дича балац фусамех дукха ахча тела дезарга, мотт ара а баьккха, болх лехаш лела безилгага». Кейджа коллега волча дон Шварц Че ла Коншинейс йоах: «Цар проблемаш хьахул реалистически йоацача иллюзейх».

Жугаташта — иммигранташта гIо дара общество (ХИАС) корзагIа яьнай: СССР-ера дIаухача жугатий дукхал хIара шу массаза доал кIезига луш да. Из бахьан долаш «Сатем ньюс сервис» яхача канадски агентства корреспондентага леткъ ХИАС римски вакал 1972 шерара 1976 шерага кхаччалца Израиле советски гражданаш хьаухилга пхезза лохденнад, яхаш. «Израилера бакъдар геттара гаьна хиннад иммигранташта хьалхашка чIттача иллюзена», — язду цу хьакъехьа оттавски «Ситизена». — Дика болх цига корабац, эскаре валар массане декхар да, кердача тIема кхерам кIезигалуш бац. СССР-ера Израиле баьхка дукха жугатий, деронгнешца Iалашбеш коммунистически мехка хьалкхерах цигара юхедисараш доахкаш ба», — яхаш раьза доацаш язду газето.

ТIаккха социалистически общество хила еза-их бехке: по иммигранташ хIана кийчбаьбац буржуазни демократе «хозне» йовза?

ХИАС раьза ца хилра бахьанаш доаш «Джучш стандард» яхача канадски сионистий газето: «СССР-ерча иммиграце Израила лу ооллой из (тIатоха деза: дарегIа — А. П.), хIаьта СССР-ера жугатий хьабоалабаран уж дIанийсбараи къоастаду рузкъа юкъе юкъ йолийташ болх беш а йохарга дIакхаьча а йолча израильски экономикана пайда луш да».

СССР-ера хьа а баьхка Канаде баха хайшача жугатий воча хьалах советски мехк духьаларча гIулакхашта пайда эцара тIадерзаде гIерт ХИАС.

— Со волча уха дукхагIбараш сога леткъ: СССР-а духьалара оапаш шерагIа тIабоаржабара духьала волчунна, геттара кIезига дале а, ХИАС леш дола новкъостал социдерггда яхаш кхерам тIатувс, — дувц Василевича.

А. ПАЛЛАДИН,
АПН соб. корр.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктоккхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88.

СФ 05195. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 5505.